

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

**ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ**

ΘΕΜΕΛΙΟ

ε' έκδοση

BERTOLT BRECHT
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

BERTOLT BRECHT

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Μετάφραση
ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ

ISBN 960-310-109-5

© Για την ελληνική γλώσσα, 2000
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ, Σόλωνος 84
τηλ. 36 08 180, 36 02 646
e-mail: info@themelio-ekdoseis.gr.

ΠΡΟΛΟΓΙΣΜΑ

Πολύ πιό φημισμένος σάν δραματουργός καί σάν εικονοκλάστης τῆς σκηνῆς, ὁ Μπέρτολι Μπρέχι λογαριάζεται ὡστόσο ἀπό ἀρκετούς συμπατριῶτες του μεγαλύτερος ποιητής παρὰ συγγραφέας ἢ θεωρητικός τοῦ θεάτρου. Φυσικά, τέτοιες διακρίσεις καί συγκρίσεις ὄχι μόνο ἄσκοπες εἶναι, ἀλλά καί βασικά λαθεμένες, ἄν ὄχι οὐκίμα παρλαπλανητικές. Γιατί ὁ ἀντίρτης ποιητής τῆς σκηνῆς καί τοῦ στίχου, ὁ ἀνανεωτής τῆς θεατρικῆς θεωρίας καί πράξης, κι ὁ ἐπικός τῆς πολιτικῆς πάλης, ἀποτελοῦν ἓνα ἀδιάσπαστο «ὄλον», πού μάχεται γιά τήν ἀλλαγὴ τῆς κοινωνίας καί τῶν ἀτόμων μ' ὅλους τοὺς ἐκφραστικούς τρόπους. Δέν εἶναι «πρωτεϊκός» ὁ Μπρέχι ἀλλά πολυεδρικός στήν ἀμετανίκητη προσπάθειά του «νά συγκινήσει, νά διασκεδάσει, ν' ἀλλάξει» τοὺς θεατές - ἀκροατές - ἀναγνώστες του.

Ἡ καθανιό ποιητική γραφή σιάθηκε ἡ πρώτη καί μόνιμη ἐκφραστική τοῦ Μπρέχι, ἀπ' τὰ 13 του χρόνια ὡς τὸ θάνατό του. Πάνω ἀπὸ χίλια ποιήματα, πολύστιχα καί λιγόστιχα, ἔγραψε σιά 45 τοῦτα χρόνια — πότε ἀκολουθώντας τίς καθιερωμένες φόρμες, πότε παρωδώντας τις, πάντα καινοτομώντας στή γλώσσα καί στήν οὐσία. Ὑἱ ἄλλοτε «ἐμπρεσσιονιστική» κι ἄλλοτε δραματικά ἢ ἐπικά λυρική, ἄλλοτε «διδασκικά» κι ἄλλοτε σαρδωνικά κοινωνικοπολιτική, ἡ ποίησή του δέν εἶναι μόνο μιὰ ἀντίδραση σιόν ὕστερο γερμανικό κλασικορομαντισμό. Εἶναι, πάνω καί πρῶτα ἀπ' ὅλα, ποίηση πού φωτίζει τή ζωή καί διαφωτίζει τοὺς ἀνθρώπους, γιά νά τήν κάνουν βιώσιμη.

Πέντε συλλογές-ἐκλογές ἀπ' τὰ ποιήματα αὐτὰ ἐκδόθηκαν ὅσο ζοῦσε ὁ Μπρέχι: «Προσευχητάρι τοῦ Μπέρτολτ Μπρέχτ» (Bertolt Brechts Hauspostille, Βερολίνο, 1927), «Τραγούδια, Ποιήματα, Χορικά» (Lieder, Gedichte, Chöre, Παρίσι, 1934), «Ποιήματα τοῦ Σδέντμποργκ» (Svendborger Gedichte, Κοπεγχάγη, 1939), «Ἑκατὸ ποιήματα» (Hundert Gedichte Βερολίνο, 1951), «Μπουκοδιανά Ἐλεγεία»

(Buckower Elegien, Βερολίνο, 1953). Μετά τό θάνατό του, τά ποιητικά του "Απαντα ἔχουν περιλάβει καί πλήθος ἀνέκδοτα ποιήματά του — πού ἄγνωστο ἄν ὁ ἴδιος ἤθελε νά δοῦν τό φῶς...

Οἱ μεταφράσεις πού δημοσιεύονται ἐδῶ — ἄλλες παλιότερες κι ἄλλες πρόσφατες— χωρίστηκαν σέ πέντε μέρη, μέ βάση τόν τόπο γραφῆς τῶν ποιημάτων. Γιατί οἱ διάφορες μετοικεσίες καί περιπλανήσεις τοῦ Μπρέχι — ἀπ' τή θανατική γενέτειρά του σιό μεσοπολεμικό, προχιτλερικό Βερολίνο, ἀπ' τή χιτλερόβλητη πατρίδα του σιήν ὁδύσεια τῆς ἐξορίας, κι ἀπ' τήν ἀπόγνωση τῆς ξενιτιάς σιόν ἐλπιδοφόρο γυρισμό — ἀντιστοιχοῦν σ' ἄλλες τόσες σιτροφές τῆς πνευματικῆς πορείας τοῦ ποιητῆ.

"Ἐνα ἔκιο μέρος τῆς ἔκδοσης αὐτῆς ἀποτελεῖ μιὰ ἐπιλογή ἀπό τά «Ποιήματα ἀπό τήν Ἀγορά τοῦ Χαλκοῦ» (Gedichte aus dem Messingkauf), πού δημοσιεύτηκαν σιό Τειράδιο 14 τῶν «Δοκιμῶν» (Versuche, 1955). Ἡ «Ἀγορά τοῦ Χαλκοῦ» εἶναι ἕνα θεωρητικό ἔργο γιά τό θέατρο, πού ἄρχισε νά τό γράφει ὁ Μπρέχι ἀπ' τό 1939 κι ἔμεινε ἀνολοκλήρωτο. Σύντομη περίληψή του —ὅπως λέει ὁ ἴδιος— ἀποτελεῖ τό γνωστό «Μικρό Ὀργανο γιά τό Θέατρο» (Kleines Organon für das Theater, 1948).

Δέν θ' ἀναμασήσουμε τό κοινότοπο «προσπαθήσαμε νά μείνουμε πιστοί σιό ὕφος καί σιό πνεῦμα τοῦ ποιητῆ». Μιά τέτοιᾶ προσπάθεια εἶναι αὐτονόητο χρέος κάθε μεταφραστή. Καί δέ χρειάζεται καμιάν «ἐξαγωγή»...

Μ. Πλ.

BAYAPIA (1919-1923)

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΘΕΟ

[Hymne an Gott]

1

Βαθιά στίς σκοτεινές κοιλάδες πεθαίνουνε οί πεινασμένοι.
’Αλλά ἐσύ τούς δείχνεις τό ψωμί, καί τούς αφήνεις νά πεθαίνουν.
’Εσύ ἔχεις θρονιαστεῖ αἰώνιος κι ἀόρατος
κι ἀστράφτεις ἀνελέητος πάνω ἀπ’ τό αἰώνιο Σχέδιό σου.

2

’Αφησες νά πεθάνουνε οί νέοι κι οί χαροκόποι
μά αὐτούς πού θ έ λ α ν νά πεθάνουν, δ έ ν τούς ἄφησες...
Πολλοί ἀπό κείνους πού τώρα ἔχουν σαπίσει
πιστεύανε σέ σένα, καί πεθάναν γεμάτοι ἐμπιστοσύνη.

3

’Αφησες τούς φτωχούς φτωχοί νά μείνουνε χρόνια καί χρόνια
γιατί ἦτανε οί πόθοι τους πιό ὁμορφοί ἀπ’ τόν Παράδεισό σου.
Πεθάνανε, ἀλίμονο, πρίν δοῦν τό φῶς σου
πεθάνανε μακάριοι, ὅμως — καί σαπίσαν παρευθύς.

4

Λένε πολλοί πώς δέν ὑπάρχεις καί τόσο τό καλύτερο.
Μά πῶς μπορεῖ νά μήν ὑπάρχει α ὕ τ ό πού μπορεῖ ἔ τ σ ι νά
ξεγελαῖ;
’Αφοῦ τόσοι καί τόσοι ζοῦνε ἀπό σένα καί δέ μποροῦν χωρίς
ἐσένα νά πεθάνουν —
πές μου, τί σημασία ἔχει — τ’ ὅτι δέν ὑπάρχεις;

(1919)

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ

[Lied von meiner Mutter]

1. Τή μορφή της δέν τή θυμάμαι πιά πῶς ἦταν πρὶν οἱ πόνοι της ἀρχίσουν. Ἀποκαμωμένη, ἀνασθήκωνε τὰ μαῦρα τὰ μαλλιά της ἀπ' τὸ ξεσαρκωμένο μέτωπό της — τὸ βλέπω ἀκόμα κείνο τὸ χέρι νά σαλεύει.

2. Χειμῶνες εἴκοσι τή φοβερίσαν, τὰ θάνασά της δέν εἶχανε σωσμό, κι ὁ θάνατος ντρεπόταν σάν τή ζύγωσε. Καί τότε πέθανε, καί τὸ κορμί της ἦτανε σάν παιδιοῦ κορμί.

3. Στό δάσος εἶχε μεγαλώσει.

4. Πέθανε ἀνάμεσα σέ πρόσωπα πού ἔχαν τραχύνει βλέποντάς την τόσον καιρὸ νά ξεψυχάει. Τή συχωρέσαμε πού ἔτσι βασανίστηκε, μὰ κείνη εἶχε χαθεῖ ἀνάμεσα στὰ πρόσωπά μας, προτοῦ νά σβήσει ὁλότελα.

5. Τόσοι καί τόσοι μᾶς ἀφήνουνε, χωρὶς νά τούς κρατήσουμε. Ἔχουμε πεῖ τὸ καθετί, τίποτα πιά δέν ἔχει ἀπομείνει ἀνάμεσα σέ μᾶς κι ἐκείνους, σκληραίνουνε τὰ πρόσωπά μας σάν χωρίζουμε. Κι ὅμως, τὸ πιό σπουδαῖο δέν τὸ εἴπαμε, μόνο ἀναμασούσαμε τ' ἀσήμαντα.

6. ὦ, γιατί τὰ πιό σπουδαῖα νά μὴν τὰ ποῦμε, ἦτανε τόσο εὐκόλο, καί τώρα θά κολαστοῦμε γιὰ τή σιωπή μας. Εὐκόλες ἦταν λέξεις,

σφίγγονταν πίσω από τὰ δόντια μας. Καθώς γελούσαμε έπεσαν,
καί τώρα τό λαιμό μας πνίγουν.

7. Τό δείλι χτές, πρωτομαγιά, έπέθανε ή μητέρα μου! Καί δέ
μπορώ, από τή γῆ νά τήνε ξεριζώσω μέ τά νύχια μου!

(1920)

ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ

[Meiner Mutter]

Κι όταν έσθησε, τήν αποθέσανε στή γῆ.

Άνθη φυτρώνουν, πεταλούδες παιχιδίζουν πάνωθι της...

Ήτανε τόσο άλαφριά πού μόλις θάραινε τό χῶμα.

Πόσος πόνος χρειάστηκε γιά νά τήν κάνει τόσο άνάλαφρη!

(1920)

ΓΙΑ ΤΟ ΦΤΩΧΟ ΜΠ. ΜΠ.

[Vom armen B.B.]

1

Ἐγώ, ὁ Μπέρτολτ Μπρέχτ, εἶμαι ἀπ' τὰ μαῦρα δάση.
Στίς πολιτείες μ' ἔφερε ἡ μητέρα μου
σάν ἤμουν μέσα στό κορμί της. Κι ἡ παγωνιά τοῦ δάσους
θά μείνει ἐντός μου ὡς τή στερνή τή μέρα μου.

2

Τήν πολιτεία τῆς ἀσφάλτου νιώθω σπίτι μου. Ἀπ' τήν ἀρχή
μέ ὅλα τ' ἄχραντα μυστήρια ἐφοδιασμένος:
Μ' ἐφημερίδες. Μέ καπνό. Καί μέ κονιάκ.
Τεμπέλης καί καχύποπτος καί, τελικά, εὐχαριστημένος.

3

Μέ τούς ἀνθρώπους εἶμαι φιλικός. Φοράω
σκληρό καπέλο ἀφοῦ ἔτσι εἶν' ὁ συρμός τους.
Λέω: Εἶναι ζῶα πού παράξενα μυρίζουν.
Καί λέω πάλι: Δέ βαριέσαι, εἶμαι ὅμοιός τους.

4

Στίς ἄδειες κουνιστές μου πολυθρόνες καθίζω
δυό - τρεῖς γυναῖκες κάποτε τὰ πρωινά.
Κι ἀνέμελα τίς βλέπω καί τούς λέω:
Στήν ἀφεντιά μου, νά ποντάρει δέν μπορεῖ καμιά.

5

Κατά τό θράδου, μαζεύω άντρες γύρω μου.
«Τζέντλεμαν» προσφωνοῦμε ό ένας τόν άλλον μέ σπουδή.
Βάζουν τά πόδια τους άπάνω στό τραπέζι μου
καί λέν: «Θά φτιάξουνε τά πράγματα για μάς». Καί όέ ρωτάω:
«Πότε δηλαδή;»

6

Κατά τό χάραμα, στό γκρίζο φώς, τά έλατα κατουράνε
καί τά ζωφιά τους, τά πουλιά, νά κράζουν άρχινάνε ένα - ένα.
Τήν ώρα αύτή, στην πόλη, έγώ στραγγίζω τό ποτήρι μου,
πετάω τή γόπα μου κι άποκοιμιέμαι ταραγμένα.

7

Γενιά έλαφρόμυαλη, στρωθήκαμε σέ σπίτια
πού λέγαμε πώς θά κρατήσουνε παντοτινά.
(Έτσι χτίσαμε τά ψηλά σαρδελοκούτια του Μανχάτταν
καί τίς λιγνές κεραίες πού ό Άτλαντικός άναγελά).

8

Άπό τίς πολιτείες αυτές όέ θ' άπομείνει παρά ό,τι ανάμεσά τους
πέρασε: ό άνεμος!
Χαρά δίνει τό σπίτι στό φαγά: κι αύτός τ' άδειάζει μονομιās.
Ξέρουμε όά πώς είμαστε περαστικοί
καί τίποτ' άξιομνημόνευτο όέ θά 'ρθει έπειτ' άπό μάς.

9

Στούς σεισμούς πού θέ νά 'ρθοῦν, έλπίζω
νά μήν άφήσω τό ποῦρο μου νά σθήσει άπ' τό καημό μου.
Έγώ, ό Μπέρτολτ Μπρέχτ, στίς πολιτείες τής ασφάλτου
ξεβρασμένος
άπό τά μαῦρα δάση μέσ στή μάνα μου πρίν άπό τόν καιρό μου.

(1921-1922)

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΟΚΤΟΝΟ ΜΑΡΙΑ ΦΑΡΡΑΡ

[Von der Kindesmörderin Marie Farrar]

1

Μαρία Φαρράρ, γεννηθεῖσα τόν Ἀπρίλιον,
ἀνήλικη, ὀρφανή, ραχιτική, ὄψεως κοινῆς,
λευκοῦ ἕως τώρα ποινικοῦ μητρώου,
ἐσκότωσε τό παιδί της ὡς ἐξῆς:
Σ' ἓνα κατώι —λέει— σάν ἦταν δύο μηνῶν,
νά τό ξεφορτωθεῖ προσπάθησε ὅπως - ὅπως,
μέ δύο ἐνέσεις πού τῆς ἔκανε μιά γριά.
Πόνεσε, λέει, πολύ — ὅμως, χαμένος κόπος.
Ἄλλὰ ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

2

Πλήρωσε ὥστόσο —λέει— ὅ,τι εἶχε συμφωνήσει.
Σφιχτόδενε μέ πάνες τήν κοιλιά της,
τσίπουρο ἔπινε μέ πιπέρι, ἀλλά τό μόνο
πού πέτυχε ἦταν νά γδαρθοῦν τά σωθικά της.
Τό φούσκωμα φαινόταν πιά ξεκάθαρα,
κι ἀβάσταχτα πονοῦσε ὅταν σφουγγάριζε.
Ψήλωσε, ὥστόσο — λέει. Καί προσεύχονταν
στήν Παναγιά καί τάματα τῆς χάριζε.
Ὅμως ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

3

Μά οἱ προσευχές της πήγανε τοῦ κάκου.
Πολλά ζητοῦσε, ὡς φαίνεται. Κι ὀλοένα

στόν ὄρθρο ζαλιζόταν, κρύος τήν ἔλουζε ιδρώτας
καθώς γονατιστή παρακαλοῦσε τήν Παρθένα.
Ἄλλά κατάφερε νά μήν τήν πάρουν εἶδηση
ὡσότου ζύγωσε ἡ ὥρα νά γεννήσει,
γιατί κανείς ποτέ δέ φανταζότανε
πώς μιά τόσο ἄχαρη κοπέλα εἶχε ἀμαρτήσι.

Κι ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

4

Τή μέρα κείνη —λέει— τή χαυαυγή,
καθώς, σκουπίζοντας τίς σκάλες, εἶχε σκύψει,
ἄγρια νύχια τῆς ξεσκίσαν τήν κοιλιά.
Ὡστόσο μπόρεσε τούς πόνους της νά κρύψει.
Ὀλημερίς σουρνόταν τή μπουγάδα ἀπλώνοντας
κι ἔσπαζε τό κεφάλι της ὥσπου νά νιώσει
πώς ἔφτασε τῆς γέννας της ἡ ὥρα. Κι ἔτρεμε
ἡ καρδιά της σάν, ἀργά, τράβηξε νά ξαπλώσει.

Ἄλλά ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

5

Μά τήν ξαναφωνάξαν πρίν νά καλογεῖρει:
χιόνι εἶχε πέσει κι ἔπρεπε αὐτή νά τό σκουπίσει.
Καί σκούπιζε ὡς τίς ἔντεκα. Μιά ἀτέλειωτη ἦταν μέρα.
Τή νύχτα μόνο μπόρεσε ἡσυχά νά γεννήσει.
Καί γέννησε —ὅπως λέει— ἓνα ἀγόρι.
Ὅμοιο ἦταν μ' ὅλα τ' ἄλλα ἀγόρια.
Μόνο πού αὐτή δέν ἦταν σάν τίς ἄλλες μάνες.
Ἄλλά γιά τοῦτο δέν τῆς πρέπει κατηγόρια.

Κι ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

6

Ἀφῆστε τη, λοιπόν, ν' ἀποτελειώσῃ
τὴν ἱστορία γιὰ κεῖνο τό παιδί
(λέει πῶς δέ θέλει τίποτα νά κρύψει),
κι ἔτσι θά δοῦμε τί εἶμ' ἐγώ καί τί εἶσαι σύ.

Λέει πῶς μόλις πῆγε στό κρεβάτι,
ἀναγοῦλες τήνε πιάσανε καί ρίγη.

Μονάχη, ἀλαφιασμένη τί θά γίνει,
μέ κόπο τίς φωνές της κρυφοπνίγει.

Ὅμως ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

7

Μ' ὅσες τῆς ἀπομένανε δυνάμεις
— ἡ κάμαρά της ἦταν κιόλας παγωμένη—
σύρθηκε ὡς τόν ἀπόπατο (μά πότε,
δέ θυμᾶται πιά) κι ἐκεῖ, παρατημένη,
γέννησε, τὰ χαράματα. Κι ἦτανε λέει,
δλότελα χαμένη κι ἔνιωθε πιά νά κοκαλώνει,
μόλις μποροῦσε νά κρατήσῃ τό παιδί της,
γιατί μέσ στή σοφίτα τρύπωνε τό χιόνι.

Κι ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

8

Καί τότε, πρὶν στήν κάμαρα γυρίσῃ
— μόνο τότε— νά κλαίει ἀρχινάει τό παιδί.
Κι ἐκείνη φρένιασε τόσο, καθῶς λέει,
πού μέ τίς δυό γροθιές της, σάν τυφλή,
τό χτύπαε καί τό χτύπαε, μέχρι νά βουβαθεῖ.
Καί τότε, πῆρε τό πεθαμένο της μωρό

μές στό κρεβάτι ὥσπου νά ξημερώσει,
καί, τό πρωί, τό 'κρυψε μές στό πλυσταριό.
'Αλλά ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

9

Μαρία Φαρράρ, γεννημένη ἕναν 'Απρίλη,
στοῦ Μάισσεν πέθανε τή φυλακή,
κοριτσομάνα, καταδικασμένη,
τοῦ κάθε ἀνθρώπου τίς ἀδυναμίες ἱστορεῖ.
Σεῖς, πού γεννᾶτε σέ κρεβάτια πεντακάθαρα
καί «εὐλογημένος» λέτε τῆς κοιλιᾶς σας ὁ καρπός,
μή ρίχτε στούς ἀδύναμους τ' ἀνάθεμα.
Βαρύ ἦτανε τό κρίμα της, μά ὁ πόνος της πικρός.
Γι' αὐτό, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

(1922)

ΒΕΡΟΛΙΝΟ (1924-1932)

ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΚΡΟΘΥΜΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

[Von der Willfähigkeit der Natur]

Ἄ, ἡ κούπα μέ τ' ἀχνιστό τό γάλα
ζυγώνει ἀκόμα τοῦ γέρου τό ξεδοντιασμένο στόμα.
Ἄ, στά ποδάρια τοῦ κακούργου, τοῦ δραπετή,
τρίβεται τό σκυλί πού ζητιανεύει ἀγάπη.

Ἄ, πάνω ἀπ' τόν ἄντρα πού βιάζει τό παιδί στή λαγκαδιά
οἱ φτελιές γέρνουν τή σκιερή, χαριτωμένη φυλλωσιά τους.
Καί ἡ τυφλή σκόνη σβήνει ἀπό τή θύμησή μας
στοργικά τά ματωμένα σας τά χνάρια, δολοφόνοι.

Ἔτσι κι ὁ ἄνεμος πνίγει τίς κραυγές τῶν ναυαγῶν
μέσα στό θρόισμα τῶν στεριανῶν τῶν φύλλων.
Κι ἀνασηκώνει εὐγενικά τοῦ φτωχοκόριτσου τή φούστα
γιά νά δει τίς ὀρεχτικές της γάμπες ὁ συφιλιδικός διαβάτης.

Καί τή νύχτα, τῆς γυναίκας οἱ βαθιοί κι ἡδονικοί ἀναστεναγμοί
σκεπάζουν τίς φωνές τοῦ τρομαγμένου μωροῦ στή σκοτεινή γωνία.
Καί τό χέρι πού ἔδειρε τό παιδί, κρατάει τρυφερά
ἓνα μῆλο ἀπ' τό δέντρο πού φουντώνει χρόνο μέ τό χρόνο.

Ἄ, πῶς γυαλίζει τό καθάριο μάτι τοῦ ἀγοριοῦ
σάν ὁ πατέρας τό βόδι γονατίζει καί ξεθηκαρώνει τό μαχαίρι!
Καί πῶς τῶν γυναικῶν τό στῆθος, ὅπου ἄλλοτε κρέμονταν παιδιά,
φουσκώνει σάν ἀντιλαοῦν μέσ στό χωριό φανφάρες τοῦ στρατοῦ
καί τοῦ πολέμου!

”Α, οί μανάδες μας πουλιοῦνται, κι οί γιοί μας ταπεινώνονται.
Τό τσοῦρμο τῆς σκούνας πού βουλιάζει, ἀναζητάει ὅποιο νά ’ναι
θαλασσόβραχο!
Κι ὁ ἐτοιμοθάνατος τό μόνο πού γυρεύει ἀπό τόν κόσμο, εἶναι νά
παλαίψει
γιά νά δεῖ μιάν ἀκόμα αὐγή καί τοῦ πετεινοῦ τό τρίτο λάλημα
νά ξανακούσει.

(1926)

ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΣ

[Sintflut]

Έφτά φορές
κλείνεις τά μάτια
Όμως τήν ὄγδοη
καταδικάζεις μονομιᾶς.

(1926)

ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

[Über die Städte]

Ἀπό κάτω τους ὄχετοί.
Μέσα τους τίποτα, κι ἀπό πάνω καπνός.
Ζήσαμε κεῖ μέσα. Τίποτα δέ χαρήκαμε.
Φύγαμε κεῖθε γρήγορα. Κι ἀργά φεύγουν κι αὐτές.

(1927)

ΟΔΗΓΙΑ ΣΤΟΥΣ ΑΝΩΤΕΡΟΥΣ

[Anleitung für die Oberen]

Τή μέρα πού ὁ ἄγνωστος νεκρός στρατιώτης
μέ τιμητικές θάφτηκε ὁμοβροντίες,
τήν ἴδιαν ὥρα τοῦ καταμεσήμερου,
ἀπ' τό Λονδίνο κι ὡς τή Σιγκαπούρη,
ἀνάμεσα δώδεκα καί δύο καί δώδεκα καί τέσσερα,
γιά δυό λεπτά ὁλόκληρα, κάθε δουλειά σταμάτησε
μόνο καί μόνο γιά νά τιμηθεῖ
ὁ νεκρός Ἄγνωστος Στρατιώτης.

Μά ὥστόσο
διαταγές θά 'πρεπε ἴσως νά δοθοῦν
καί γιά μιάν ἄλλην ἐπιτέλους τελετή πού νά τιμᾷ
τόν Ἀ γ ν ω σ τ ο Ἐ ρ γ ά τ η
ἀπ' τίς κοσμοπλημμυρισμένες πολιτείες τῶν ἡπείρων.
Κάποιον μέσ' ἀπ' τ' ἀνθρώπινο τό κουρνιαχτό
πού τή μορφή του κανένας δέν τήν πρόσεξε
πού ἡ μυστική του ὕπαρξη πέρασε ἀπαρατήρητη
πού ποτέ τ' ὄνομά του δέν ἀκούστη καθαρά.
Ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος θά 'πρεπε,
γιά ὁλονῶν μας τό καλό,
νά τιμηθεῖ μέ σοβαρή μιᾶ τελετή,
μ' ἓνα ραδιοφωνικό μήνυμα
«Στόν Ἄγνωστο Ἐργάτη»
καί
μέ σταμάτημα κάθε δουλειᾶς ἀπό τήν ἀνθρωπότητα ὅλη
πέρα γιά πέρα στόν πλανήτη.

(1927)

ΕΠΙΤΑΦΙΟ, 1919

[Grabschrift, 1919]

Ἡ Κόκκινη Ρόζα* χάθηκε, κι αὐτή.
Κανείς δέν ξέρει ποῦ τό κορμί της παραχώσαν.
Ἐπειδὴ ἔλεγε τήν ἀλήθεια στούς φτωχοὺς
ἀπό τόν κόσμο οἱ πλούσιοι τήνε διώξαν.

(1929)

* Ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ.

ΟΜΩΣ ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΑΣ

[Aber auch unter uns gibt noch Ebenen]

Όμως ακόμα και κάτω από μᾶς υπάρχουν
ἄλλα πατώματα
καί κάτωθί τους φαίνεται
πατώματα νά υπάρχουν ἄλλα, κι ακόμα
κι ἐμᾶς τούς κακότυχους
υἰάρχουν ἄλλοι πού
καλότυχους
μᾶς λένε.

(Ἀπό τό θεατρικό ἔργο «Τό Ψωμάδικο»—*Der Brotladen*—, 1929-30)

ΑΥΤΗ Η ΑΝΕΡΓΙΑ!

[Diese Arbeitslosigkeit!]

Κύριοι συνάδελφοι, ἡ ἀνεργία
πρόβλημα εἶναι ἀκανθῶδες.
Ἐφ' ᾧ καί εἶναι εὐκαιρία
τό Συμβούλιόν μας τό ἐργῶδες
νά τῆς ἀφιέρωση μίαν... συζήτησιν
ἐφ' ὅσον ἡ ἐργασία δέν ἔχει ζήτησιν.
Διότι εἶναι καθαρά θεομηνία
διά τό ἔθνος ἡ ἀνεργία.

Αἴνιγμα ἀποτελεῖ διά πάντα τίμιον
πολίτην καί ὑγιῶς σκεπτόμενον
τῆς ἀνεργίας τό φαινόμενο.
Καί ἐπιπλέον, ἐξόχως ἐπιζήμιον.
Κύριοι, οἱ καιροί οὐ μενετοί!
Θά ἀπετέλει δέ ἀδυναμίαν μας θανάσιμον,
ἐάν ἡμεῖς, τοῦ ἔθνους οἱ ἐκλεκτοί,
δέν εὕρωμεν μίαν δικαιολογίαν βάσιμον,

καί τήν ἐμπιστοσύνην οὕτω χάσωμεν
τοῦ λαοῦ, ἥτις μᾶς εἶναι λίαν χρήσιμος.
Πρέπει, λοιπόν, δεόντως ν' ἀντιδράσωμεν.
Διότι θά εἶναι συμφορά μοιραία καί κρίσιμος
ἐάν χρούσματα κοινωνικῆς ἔχωμεν ἀναταραχῆς,
ἐνῶ εὐρισκόμεθα ἐπὶ ξηροῦ ἀκμῆς!
Θά ᾔτο διά τό ἔθνος ἀπειλή ὀλεθρία,
πού τό μαστιίζει τόση ἀνεργία!

Δέν συμφωνεῖτε, κύριοί μου;
Τό συμφερότερον, κατὰ τήν ἄποψίν μου,
εἶναι ν' ἀποφασίσωμεν ὅτι τό πρόβλημα ἐλύθη,
καί νά τό παραδώσωμεν στήν λήθη.

Τήν ἄποψή σας, νά τή βράσουμε! Ἡ ἀνεργία,
πληγή καί παιδεμός τοῦ τόπου,
θά λείψει μοναχά τή μέρα ὅπου
θά μπεῖτε ἐ σ ε ῖ ς σέ ἀνεργία!

(1930)

ΜΗΠΑΛΛΑΝΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

[Ballade von der Billigung der Welt]

(Ἀπόσπασμα)

Δέν εἶμαι ἄδικος, μά οὔτε καί τολμηρός.
Καί νά πού, σήμερα, μοῦ δείξανε τόν κόσμο τους.
Μόνο τό ματωμένο δάχτυλό τους εἶδα μπρός.
Καί εἶπα εὐθύς: «Μ' ἀρέσει ὁ νόμος τους».

Τόν κόσμο ἀντίκρισα μέσ' ἀπ' τά ρόπαλά τους.
Στάθηκα κι εἶδα, ὀλημερίς, μέ προσοχή.
Εἶδα χασάπηδες πού ἦταν ξεφτέρια στή δουλειά τους.
Καί σάν μέ ρώτησαν «Σέ διασκεδάζει;», εἶπα: «Πολύ!»

Κι ἀπό τήν ὥρα ἐκείνη, λέω «Ναί» σέ ὅλα.
Κάλλιο δειλός, παρὰ νεκρός νά μείνω.
Γιά νά μή μέ τυλίζουμε σέ καμιά κόλλα,
ὅ,τι κανένας δέν ἐγκρίνει, τό ἐγκρίνω.

.....

Φονιάδες εἶδα, κι εἶδα πλῆθος θύματα.
Μοῦ λείπει θάρρος, μά ὄχι καί συμπόνια.
Καί φώναξα, βλέποντας τόσα μνήματα:
«Καλά τούς κάνουν — γιά τοῦ ἔθνους τήν ὁμόνοια!»

Νά φτάνουν εἶδα δολοφόνων στρατιές
κι ἤθελα νά φωνάξω: «Σταματῆστε!»
Μά ξέροντας πώς κρυφοκοίταζε ὁ χαφιές,
μ' ἄκουσα νά φωνάξω: «Ζήτω! Προχωρῆστε!»

Δέ μοῦ ἀρέσει ἡ φτήνεια κι ἡ κακομοιριά.
Γι' αὐτό κι ἔχει στερέψει ἡ ἔμπνευσή μου.
Ἀλλά στοῦ βρώμικου σας κόσμου τῇ βρωμιᾷ
ταιριάζει, βέβαια —τό ξέρω— κι ἡ ἔγκρισή μου.

(1930)

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΑ
(ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΠΡΑΜΑΤΕΙΑΣ)

[Song von der Ware]

Ρύζι ἔχει κεῖ κάτω κοντά στό ποτάμι.
Ἐκεῖ ψηλά στό βουνό χρειάζονται ρύζι.
Ἄν τό ρύζι τό κρύψουμε στίς ἀποθήκες
θ' ἀκριβήνει τό ρύζι γι' αὐτούς ἐκεῖ πάνω.
Οἱ μαοῦνες τοῦ ρυζιοῦ θά 'χουν λιγότερο ρύζι
καί τό ρύζι φτηνότερο θά 'ναι γιά μένα.

Τί εἶναι στ' ἀλήθεια τό ρύζι;
Ποῦ νά ξέρω τό ρύζι τί εἶναι!
Ποιός νά τό ξέρει τάχα;
Δέν ξέρω τό ρύζι τί εἶναι
Ξέρω τήν τιμή του μονάχα.

Φτάνει χειμώνας καί χρειάζονται ροῦχα.
Πρέπει μπαμπάκι λοιπόν ν' ἀγοράσουμε
καί τό μπαμπάκι νά μὴν τό πουλήσουμε.
Σάν θά 'ρθει τό κρύο, θ' ἀκριβήνουν τά ροῦχα.
Τά κλωστήρια πληρώνουν πολύ ψηλά μεροκάματα.
Κι ἔπειτα ὑπάρχει πάρα πολύ μπαμπάκι.

Τί εἶναι στ' ἀλήθεια τό μπαμπάκι;
Ποῦ νά ξέρω τό μπαμπάκι τί εἶναι!
Ποιός νά τό ξέρει τάχα;
Δέν ξέρω τό μπαμπάκι τί εἶναι.
Ξέρω τήν τιμή του μονάχα.

Κι ὁ ἄνθρωπος παρατρώει φαί
γι' αὐτό κι ὁ ἄνθρωπος ὅλο ἀκριβαίνει.
Γιὰ νά φτιάξεις φαί, χρειάζεσαι ἀνθρώπους.
Οἱ μάγειροι κάνουν φτηνότερο τό φαί, ἀλλά
οἱ φαγάδες ὅλο καί τ' ἀκριβαίνουν.
Κι ἔπειτα ὑπάρχουν πάρα πολλοί ἄνθρωποι.

Τί εἶναι στ' ἀλήθεια ὁ ἄνθρωπος;
Ποῦ νά ξέρω ὁ ἄνθρωπος τί εἶναι!
Ποιός νά τό ξέρει τάχα;
Δέν ξέρω ὁ ἄνθρωπος τί εἶναι.
Ξέρω τήν τιμή του μονάχα.

(Ἀπό τό θεατρικό ἔργο «Ἡ ἀπόφαση»—*Die Massnahme*—, 1930)

ΑΛΛΑΞΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ: ΤΟ 'ΧΕΙ ΑΝΑΓΚΗ

[Ändere die Welt: sie braucht es]

Μέ ποιόν δέ θά καθόταν ὁ Δίκαιος
ἄν ἦτανε νά βοηθήσει ἔτσι τό Δίκιο;
Ποιό γιατρικό θά 'ταν πολύ πικρό
γιά τόν ἐτοιμοθάνατο;
Τί βρωμιά δέ θά 'κανες
τή βρωμιά γιά νά τσακίσεις;
Ἄν ἐπιτέλους μπορούσες τόν κόσμο ν' ἀλλάξεις, δέν θά
καταδεχόσουν νά τό κάνεις;
Ποιός εἶσαι;
Βυθίσου στό βοῦρκο
ἀγκάλιασε τό φονιά, ὅμως
ἄλλαξε τόν κόσμο: τό 'χει ἀνάγκη.

(Στό τέλος τοῦ ἔργου, ὁ Χορός συμπληρώνει:)

Χρειάζονται πολλά, τόν κόσμο γιά ν' ἀλλάξεις:
Ὅργή κι ἐπιμονή. Γνώση κι ἀγανάχτηση.
Γρήγορη ἀπόφαση, στόχαση βαθιά.
Ψυχρή ὑπομονή, κι ἀτέλειωτη καρτερία.
Κατανόηση τῆς λεπτομέρειας καί κατανόηση τοῦ συνόλου.
Μονάχα ἡ πραγματικότητα μπορεῖ νά μάς μάθει πῶς
τήν πραγματικότητα ν' ἀλλάξουμε

(Ἐπί τῷ θεατρικῷ ἔργῳ «Ἡ ἀπόφαση»—Die Massnahme—, 1930)

ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΣΤΑΓΟΝΑΣ ΣΤΟΝ ΩΚΕΑΝΟ

[Ballade von Tropfen auf den heissen Stein]

1

Φτάνει τό καλοκαίρι, κι ό καλοκαιρινός οὐρανός
λάμπει καί γιά σᾶς.
Τό νερό εἶναι ζεστό, καί στό ζεστό νερό
πλαγιάζετε καί σεῖς.
Στά πράσινα λιβάδια ἔχετε
στήσει τίς σκηνές σας. Οἱ δρόμοι
ἀκούσαν τά τραγούδια σας. Τό δάσος
σᾶς καλωσορίζει. Δηλαδή
τέλειωσε ἡ μιζέρια; Τό φαί εἶναι ἀνθρωπινό;
Σᾶς νοιάζεται κανένας; Ἔχετε ξένοιαστο μυαλό;
Τό αὐριο λέτε τάχα νά 'ναι πιό καλό;
Ὁχι: αὐτά δέν εἶναι παρά σταγόνες στόν ὠκεανό.

2

Τό δάσος καλωσόρισε κατατρεγμένους. Ὁ ὁμορφος οὐρανός
πάνω σ' ἀπελπισμένους λάμπει. Στίς καλοκαιρινές σκηνές
μένουν ὅσοι δέν ἔχουν ἄλλη στέγη. Αὐτοί πού στό ζεστό νερό
πλαγιάζουν
δέν ἔχουνε νά φᾶνε. Κι αὐτοί
πού στούς δρόμους περπατᾶνε, ἀτέλιωτα
πορεύονται ψάχνοντας δουλειά νά βροῦνε.
Δέν τέλειωσε ἡ μιζέρια. Τό φαί δέν εἶναι ἀνθρωπινό
Γιά σᾶς δέ νοιάζεται κανένας. Δέν ἔχετε ξένοιαστο μυαλό.
Τό αὐριο λέτε τάχα νά 'ναι πιό καλό;
Ὁχι: αὐτά δέν εἶναι παρά σταγόνες στόν ὠκεανό.

Σᾶς φτάνει ὁ λαμπερός μονάχα οὐρανός;
 Ἀπ' τό ζεστό νερό δέ θά βγῇτε πιά;
 Τό δάσος θέ νά σᾶς κρατήσῃ ἐντός του;
 Ἔχετε νά φᾶτε; Ἔχετε παρηγόρια;
 Ὁ κόσμος τίς διεκδικήσεις σας προσμένει
 χρειάζεται τήν ὀργή σας, καί τίς λύσεις σας.
 Ὁ κόσμος βλέπει σέ σᾶς τή στερνή του ἐλπίδα.
 Καιρός νά πεῖτε: Φτάνουν ὡς ἐδῶ
 τέτοιες σταγόνες στόν ὠκεανό.

(1931)

ΝΥΧΤΕΡΙΝΟ ΑΣΥΛΟ

[Die Nachtlager]

Ἀκούω πῶς στή Νέα Ὑόρκη
στή γωνιά τοῦ 26ου Δρόμου καί τοῦ Μπροντουαίη
ἓνας ἄνθρωπος στέκει κάθε βράδυ τούς μῆνες τοῦ χειμῶνα
καί στούς ἄστεγους, πού συνάζονται κεῖ πέρα,
ἄσυλο γιά τή νύχτα βρίσκει, παρακαλώντας τούς διαβάτες.

Μ' αὐτό, ὁ κόσμος δέ θ' ἀλλάξει
οἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων δέ θά καλυτερέψουν
ἡ ἐποχή τῆς ἐκμετάλλευσης δέ θά συντομευτεῖ.
Ὡστόσο, μερικοί ἄνθρωποι ἔχουνε ἄσυλο γιά μιὰ νύχτα
δέ θά τούς δέρνηι γιά μιὰ νύχτα ὁ ἄνεμος
τό χιόνι πού γι' αὐτούς προοριζόταν, στό δρόμο θέ νά πέσει.

Μήν ἀφήσεις ἀκόμα τό βιβλίο πού διαβάζεις, ἄνθρωπε.

Μερικοί ἄνθρωποι ἔχουνε ἄσυλο γιά μιὰ νύχτα
δέ θά τούς δέρνηι γιά μιὰ νύχτα ὁ ἄνεμος
τό χιόνι πού γι' αὐτούς προοριζόταν, στό δρόμο θέ νά πέσει.
Ἀλλά μ' αὐτό, ὁ κόσμος δέ θ' ἀλλάξει
οἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων δέ θά καλυτερέψουν
ἡ ἐποχή τῆς ἐκμετάλλευσης δέ θά συντομευτεῖ.

(1931)

ΑΠ' ΟΛΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

[Von allen Werken]

Ἄπ' ὅλα τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, πῶς πολὺ
ἀγαπῶ τὰ μεταχειρισμένα.

Τὶς μπακιρένιες χύτρες μέ τίς γοῦβες καὶ τὰ φαγωμένα χεῖλια
τὰ μαχαιροπήρουνά πού οἱ ξύλινες λαβές τους
ἔχουν τριφτεῖ ἀπ' τὰ πολλά τὰ χέρια: τέτοιες φόρμες
μοῦ φαίνονται πῶς εὐγενικές ἀπ' ὅλες. Τό ἴδιο καὶ τό πλακόστρωτο
γύρω στά παλιά τὰ σπίτια
πού μύρια πόδια τό ἔχουνε πατήσῃ καὶ γυαλίσει
κι ἀνάμεσα στίς πλάκες του φυτρώνουν τοῦφες χλόη: αὐτά
εἶναι μακάρια ἔργα.

Φθαρμένα ἀπό τή χρήση τῶν πολλῶν
συχνά ἀλλαγμένα, καλυτερεύουνε τό σχῆμα τους καὶ γίνονται
πολύτιμα
γιατί συχνά δοκιμάστηκαν.
Ἀκόμα καὶ τὰ σπασμένα κομάρια ἀπό γλυπτὰ
μέ τὰ κομένα τους τὰ χέρια, τ' ἀγαπῶ. Ὡς κι αὐτά
εἶναι ζωντανά γιά μένα. Τ' ἄφησαν κι ἔπλεσαν, μά τὰ ἔχουν
μεταφέρει
τὰ ἔχουνε ρίξει χάμω, μά ποτέ δέ στέκονταν τόσο ψηλά.
Τὰ μισογκρεμισμένα χτίρια
μοιάζουν ξανά μέ σχέδια μεγαλόπρεπα
πού δέν τελειώσανε ἀκόμα: τίς ὁμορφες ἀναλογίες τους
τίς μαντεύεις κιόλας, μά χρειάζονται ἀκόμα

τήν κατανόησή μας. Κι ἀπ' τήν ἄλλη,
ἔχουνε χρησιμέψει ἀπό καιρό, ναί, κιόλας εἶναι ἀποκαμωμένα.
"Ολ' αὐτά
μέ γεμίζουνε χαρά.

(1932)

ΕΞΟΡΙΑ: ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΑ (1933-1941)

ΚΑΙΡΟ ΠΟΛΥ ΓΥΡΕΥΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

[Ich habe lange die Wahrheit gesucht]

1

Καιρό πολύ γύρευα τήν ἀλήθεια γιά τό πῶς ζοῦν οἱ ἄνθρωποι μαζί.
Τούτη ἡ ζωὴ ἔναι τόσο μπερδεμένη, τόσο δυσκολονόητη.
Γιά νά τήν καταλάβω, πάλαιψα σκληρά, καί τέλος
εἶπα τήν ἀλήθεια ὅπως τήν ἀνακάλυψα.

2

Μά ὅταν τήν ἀλήθεια εἶπα πού ἦταν τόσο δυσκολόβρετη,
εἶδα πῶς ἦτανε μιά ἀλήθεια ὀλότελα κοινή, πολλοί τή
διαλαλοῦσαν
(Καί δέν εἶχαν ὅλοι δυσκολευτεῖ γιά νά τή βροῦν).

3

Σέ λίγο, ἦρθαν ὀρδές ὀλόκληρες ἀρματωμένες μέ πιστόλια πού
ἄλλοι τούς εἶχαν δώσει.
Πυροβολήσαν στά τυφλά ὀλόγυρά τους κάθε φτωχό πού καπέλο
δέ φοροῦσε.
Κι ὅλους ἐκείνους πού τήν ἀλήθεια εἶχανε πεῖ γι' αὐτούς καί γιά
τ' ἀφεντικά τους,
τούς διώξαν ἀπ' τή χώρα, τή δέκατη τέταρτη χρονιά τῆς μισερῆς
Δημοκρατίας μας.

4

Ἐμένανε μοῦ πῆραν τό μικρό μου σπίτι καί τ' ἀμάξι
πού εἶχα μέ τόσους κόπους ἀποχτήσει.
(Τά ἔπιπλά μου μπόρεσα καί τά γλύτωσα).

5

“Αμα δρασκέλισα τά σύνορα ὅμως, συλλογίστηκα:
Κι ἀπό τό σπίτι πιά πολύ, ἀνάγκη ἔχω τήν ἀλήθεια.
Μά καί τό σπίτι μου ἔχω ἀνάγκη. Κι ἀπό τότε
ἡ ἀλήθεια σά σπίτι ἦταν, γιά μένα, σάν ἀμάξι.
Καί μοῦ τά πήρανε.

(1933)

ΠΟΛΛΟΙ ΛΑΤΡΕΥΟΥΝΕ ΤΗΝ ΤΑΞΗ

[Viele sind für die Ordnung]

Πολλοί λατρεύουνε τήν τάξη. Γιά νά φᾶνε βάζουν
τραπεζομάντηλο ἀπάνω στό τραπέζι; ἂν ἔχουν, ἢ σκουπίζουν
μέ τό χέρι τους τά ψίχουλα, ὅταν
τό χέρι τους δέν εἶναι κουρασμένο. Ἀλλά τό τραπέζι τους
στήνεται,
καί τό σπίτι τους ἐπίσης, σ' ἓναν κόσμο πού ὀλοένα βουλιάζει μέσ
στό βοῦρκο.
"Α, τά συρτάρια τους θά 'ναι πεντακάθαρα. "Ομως στήν ἄκρια
τῆς πόλης
βρίσκεται τό ἐργοστάσιο πού κόκαλα ἀλέθει, ἡ ματωμένη
γεννήτρα τῆς ὑπεραξίας! "Α, τί ὠφελεῖ,
χωμένος μέχρι τό λαιμό στή λάσπη, νά κρατᾷς
τά νύχια τῶν χειρῶν σου καθαρά;

(1933)

ΜΟΝΟ ΚΑΙ ΜΟΝΟ ΕΞΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΑΡΑΧΗΣ

[Ausschliesslich wegen der zunehmenden Unordnung]

Μόνο καί μόνο εξαιτίας τῆς ἀναταραχῆς πού ὄλο πλήθαινε
στὶς πολιτεῖες μας μέ τήν πάλῃ τῶν τάξεων
μερικοί ἀπό μᾶς ἀποφασίσαμε τά χρόνια τοῦτα
νά μή μιᾷμε πιά γιά πολιτεῖες θαλασσινές, γιά χιόνια πάνω στή
σκεπή, γιά τίς γυναῖκες,
γιά τ' ἄρωμα τῶν ὥριμων μήλων στό κελάρι, γιά τῆς σάρκας
τίς αἰσθήσεις
γιά ὅλα ὅσα κάνουν τόν ἄνθρωπο ἀπαλό κι ἀνθρώπινο.
Ἄλλά νά μιᾷμε πιά μονάχα γιά τήν ἀναταραχή
δηλαδή νά γίνουμε μονόπλευροι, ξεροί, μπλεγμένοι στά γρανάζια
τῆς πολιτικῆς καί στό στεγνό, «ἄπρεπο» λεξιλόγιο
τῆς διαλεκτικῆς οἰκονομίας.
Ἔτσι πού ἡ τρομερή τούτη, πνιγερή συνύπαρξη
χιονιοῦ πού πέφτει (δέν εἶναι μόνον ο παγωνιά, τό ξέρουμε)
ἐκμετάλλευσης τοῦ ἀνθρώπου, πλανεμένης σάρκας καί ταξικῆς
δικαιοσύνης, νά μή γεννήσει
μέσα μας τήν ἐγκρίση γιά ἓναν κόσμο ἔτσι πολύπλευρο, τήν ἡδονή
ἀπ' τίς ἀντιφάσεις μιᾶς ζωῆς τόσο ματωμένης.
Καταλαβαίνετε.

(1934)

ΟΤΑΝ ΟΙ ΚΑΚΟΥΡΓΙΕΣ ΠΕΦΤΟΥΝ ΣΑΝ ΒΡΟΧΗ

[Wenn die Untat kommt, wie der Regen fällt]

Καθώς εκείνος πού φέρνει ένα σπουδαίο γράμμα στή θυρίδα μετά
τίς ὥρες ἐργασίας: κι ἡ θυρίδα εἶναι πιά κλειστή.

Καθώς εκείνος πού πασχίζει νά εἰδοποιήσει μιὰ πόλη γιά τήν
πλημμύρα πού ῥχεται: ἀλλά μιλάει ξένη γλώσσα. Καί κα-
νένας δέν τόν καταλαβαίνει.

Καθώς ὁ ζητιάνος πού ξαναχτυπάει τήν πόρτα πού τοῦ ἔχει ἀνοίξει
τέσσερις φορές: καί τήν πέμπτη ἀπομένει πεινασμένος.

Καθώς ὁ λαβωμένος πού τρέχει τό αἷμα του ὅσο περιμένει τό για-
τρό: καί τό αἷμα δέ σταματάει νά τρέχει.

Ἔτσι ἐρχόμαστε καί ἱστοροῦμε τά κακουργήματα πού μᾶς κάνανε.

Τήν πρώτη φορά πού ἱστορήσαμε πώς ἀργοσφάζανε τούς φίλους
μας, κραυγή φρίκης ἀντήχησε. Εἶχανε, τότε, σφάζει ἑκατό.
Μά ὅταν σφάζαν χίλιους καί ἡ σφαγή δέν εἶχε τελειωμό,
ἀπλώθηκε σιωπή.

Ὅταν οἱ κακουργίες πέφτουν σάν βροχή, κανένας πιά δέ φωνάζει:
Σταματῆστε!

Ὅταν σωρεύονται τά ἐγκλήματα, γίνονται ἀόρατα. Ὅταν οἱ πό-
νοι γίνονται ἀβάσταχτοι, δέν ἀκούγονται πιά οἱ κραυγές.
Καί οἱ κραυγές πέφτουν κι αὐτές σάν καλοκαιρινή βροχή.

(1935)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΕΡΓΑΤΗ ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΖΕΙ

[Fragen eines lesenden Arbeiters]

Ποιός ἔχτισε τή Θήβα τήν ἐφτάπυλιν;
Στά βιβλία δέ βρίσκεις παρά τῶν βασιλιάδων τά ὀνόματα.
Οἱ βασιλιάδες κουβαλήσαν τ' ἀγκωνάρια;
Καί τή χιλιοκαταστρεμένη Βαβυλώνα —
ποιός τήν ξανάχτισε τόσες φορές; Σέ τί χαμόσπιτα
τῆς Λίμας τῆς χρυσόλαμπρης ζοῦσαν οἱ οἰκοδόμοι;
Τή νύχτα πού τό Σινικό Τεῖχος ἀποτελειώσαν,
πού πήγανε οἱ χτίστες; Ἡ μεγάλη Ρώμη
εἶναι γεμάτη ἀψίδες θριάμβου. Ποιός τίς ἔστησε; Πάνω σέ ποιούς
θριαμβεύσανε οἱ Καίσαρες; Τό Βυζάντιο τό χιλιοτραγουδισμένο
μόνο παλάτια εἶχε γιά τούς κατοίκους του; Ἀκόμα καί στή μυθική
Ἀτλαντίδα,
τή νύχτα πού τή ρούφηξε ἡ θάλασσα,
τ' ἀφεντικά βουλιάζοντας, μ' οὐρλιαχτά τούς σκλάβους τους
καλοῦσαν.

Ὁ νεαρός Ἀλέξανδρος ὑπόταξε τίς Ἰνδίες.
Μοναχός του;
Ὁ Καίσαρας νίκησε τούς Γαλάτες.
Δέν εἶχε οὔτ' ἓνα μάγειρα μαζί του;
Ὁ Φίλιππος τῆς Ἰσπανίας ἔκλαψε ὅταν ἡ Ἀρμάδα του
βυθίστηκε. Δέν ἔκλαψε, τάχα, ἄλλος κανένας;
Ὁ Μέγας Φρειδερίκος κέρδισε τόν Ἐφτάχρονο τόν Πόλεμο. Ποιός
ἄλλος τόνε κέρδισε;

Κάθε σελίδα καί μιά νίκη.
Ποιός μαγείρεψε τά νικητήρια συμπόσια;

Κάθε δέκα χρόνια κι ένας μεγάλος άντρας.
Ποιός πλήρωσε τά έξοδα;

Πόσες καί πόσες ιστορίες.
Πόσες καί πόσες απορίες.

(1935)

ΑΝ ΜΕΙΝΟΥΝΕ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ

[Wenn das bleibt, was ist]

Ἄν μείνουνε τὰ πράγματα ὅπως εἶναι
εἴσαστε χαμένοι.
Φίλος σας εἶναι ἡ ἀλλαγὴ
ἡ ἀντίφαση εἶναι σύμμαχός σας.
Ἄπό τό τίποτα
πρέπει καί νά κάνετε, μά οἱ δυνατοί
πρέπει νά γινοῦνε τίποτα.
Αὐτό πού ἔχετε, ἀπαρνηθεῖτε το καί πάρτε
αὐτό πού σᾶς ἀρνιοῦνται.

(1936)

ΜΟΤΤΟ ΣΤΑ «ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΒΕΝΤΜΠΟΡΓΚ»

[«Svendborger Gedichte» — Motto]

Τόν καιρό τῆς φρίκης,
θά τραγουδάμε ἀκόμα;
Ναί, θά τραγουδάμε:
τό τραγούδι τῆς φρίκης.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

[Deutsches Lied]

Μιλᾶνε γιά καιρούς δοξασμένους, καί πάλι
(ἝΑννα, μήν κλαῖς)
Θά γυρέψουμε βερεσέ ἀπ' τό μπακάλη.

Μιλᾶνε γιά τοῦ ἔθνους, ξανά, τήν τιμή
(ἝΑννα, μήν κλαῖς)
Στό ντουλάπι δέν ἔχει ψίχα ψωμί.

Μιλᾶνε γιά νίκες πού τό μέλλον θά φέρει
(ἝΑννα, μήν κλαῖς)
Ἑμέναν ὁμως δέ μέ βάζουν στό χέρι.

Ὁ στρατός ξεκινᾷ
(ἝΑννα, μήν κλαῖς)
Σάν γυρίσω ξανά
θ' ἀκολουθῶ ἄλλες σημαῖες.

(1936)

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΠΟΛΕΜΟΥ

[Deutsche Kriegsfiibel]

(Ἀπόσπασμα)

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΨΗΛΑ

θεωροῦνε ταπεινό νά μιλάς γιά τό φαί.
Ὁ λόγος: ἔχουνε
κιόλας φάει.

Οἱ ταπεινοί ἀφήνουνε τόν κόσμο
χωρίς νά ἔχουνε δοκιμάσει
κρέας τῆς προκοπῆς.

Πῶς ν' ἀναρωτηθοῦν ποῦθ' ἔρχονται
καί ποῦ πηγαίνουν; Εἶναι,
τά ὄμορφα δειλινά,
τόσο ἀπακαμωμένοι.

Τό βουνό καί τήν πλατιά τή θάλασσα
δέν τά ἔχουνε ἀκόμα δεῖ
ὅταν σημαίνει ἡ ὥρα τους.

Ἄν δέ νοιαστοῦν οἱ ταπεινοί
γι' αὐτό πού εἶναι ταπεινό
ποτέ δέ θά ὑψωθοῦν.

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΔΕ ΔΕΙΧΝΕΙ ΑΚΟΜΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ.

Οἱ μῆνες ὅλοι, ὅλες οἱ ἡμέρες
εἶναι ἀκόμα ἀνοιχτές. Κάποια ἀπ' αὐτές
θὰ σφραγιστεῖ μ' ἓνα σταυρό.

ΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΦΩΝΑΖΟΥΝ ΓΙΑ ΨΩΜΙ.

Οἱ ἔμποροι φωνάζουν γι' ἀγορές.
Οἱ ἀνεργοὶ πεινοῦσαν. Τώρα
πεινᾶνε κι ὅσοι ἐργάζονται.
Τὰ χέρια πού ἦταν σταυρωμένα, σαλεύουν πάλι:
Φτιάχνουν ὁδίδες.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΑΡΠΑΓΑΝ ΤΟ ΦΑΓ' ΑΠ' ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ

κηρύχνουν τή λιτότητα.
Αὐτοὶ πού παίρνουν ὅλα τὰ δοσίματα
ζητᾶν θυσίες.
Οἱ χορτάτοι μιλᾶν στούς πεινασμένους
γιὰ τίς μεγάλες ἐποχές πού θά ῥθουν.
Αὐτοὶ πού τή χώρα σέρνουνε στήν ἄβυσσο
λέν πώς ἡ τέχνη νά κυβερνᾷ τό λαό
εἶναι πάρα πολύ δύσκολη
γιὰ τούς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΨΗΛΑ ΛΕΝΕ: ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ
ΕΙΡΗΝΗ

εἶναι δύο πράγματα ὁλότελα διαφορετικά.
"Ὅμως ἡ εἰρήνη τους κι ὁ πόλεμός τους
μοιάζουν ὅπως ὁ ἄνεμος κι ἡ θύελλα.

Ὁ πόλεμος γεννιέται ἀπ' τήν εἰρήνην τους
καθώς ὁ γιός ἀπό τή μάνα.
Ἔχει τά δικά της
ἀπαίσια χαρακτηριστικά.

Ὁ πόλεμός τους σκοτώνει
ὅ,τι ἄφησε ὄρθιο
ἡ εἰρήνη τους.

ΟΤΑΝ ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΨΗΛΑ ΜΙΛΑΝΕ ΓΙΑ ΕΙΡΗΝΗ
ὁ ἀπλός λαός ξέρει
πώς ἔρχεται ὁ πόλεμος.

Ὅταν αὐτοί πού εἶναι ψηλά καταριοῦνται τόν πόλεμο
οἱ διαταγές γιά ἐπιστράτευση ἔχουν ὑπογραφεῖ.

ΣΤΟΝ ΤΟΙΧΟ, ΜΕ ΚΙΜΩΛΙΑ ΓΡΑΜΕΝΟ:
«Θέλουμε πόλεμο».
Αὐτός πού τό 'χε γράψει
ἔπεσε κιόλας.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΨΗΛΑ ΛΕΝΕ:
Νά ὁ δρόμος γιά τή δόξα.
Αὐτοί πού εἶναι χαμηλά λένε:
Νά ὁ δρόμος γιά τό μνηῆμα.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΟΥ ΕΡΧΕΤΑΙ
δέν εἶν' ὁ πρῶτος. Πρὶν ἀπ' αὐτόν
γίνανε κι ἄλλοι πόλεμοι.
Ὅταν ἐτέλειωσε ὁ τελευταῖος,

ὑπῆρχαν νικητές καί νικημένοι.
Στούς νικημένους, ὁ φτωχός λαός
πέθαινε ἀπό τήν πείνα. Στούς νικητές
ὁ φτωχός λαός πέθαινε τό ἴδιο.

ΣΑΝ ΕΡΘΕΙ Η ΩΡΑ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ, ΠΟΛΛΟΙ ΔΕΝ ΞΕΡΟΥΝ

πώς ἐπικεφαλῆς βαδίζει ὁ ἐχθρός τους.
Ἡ φωνή πού διαταγές τούς δίνει
εἶναι τοῦ ἐχθροῦ τους ἢ φωνή.
Κι ἐκεῖνος πού γιά τόν ἐχθρό μιλάει
εἶναι ὁ ἴδιος τους ὁ ἐχθρός.

ΝΥΧΤΑ

Τ' ἀντρόγυνα
ξαπλώνουν στό κρεβάτι τους. Οἱ νέες γυναῖκες
θά γεννήσουν ὄρφανά.

ΣΤΡΑΤΗΓΕ, ΤΟ ΤΑΝΚ ΣΟΥ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟ ΜΗΧΑΝΗΜΑ

Θερίζει δάση ὁλόκληρα, κι ἑκατοντάδες ἄντρες ἀφανίζει.
Μόνο πού ἔχει ἓνα ἐλάττωμα:
Χρειάζεται ὁδηγό.

Στρατηγέ, τό βομβαρδιστικό σου εἶναι πολυδύναμο.
Πετάει πιό γρήγορα ἀπ' τόν ἄνεμο, κι ἀπ' τόν ἐλέφαντα σηκώνει
βάρος πιό πολύ.
Μόνο πού ἔχει ἓνα ἐλάττωμα:
Χρειάζεται πιλότο.

Στρατηγέ, ὁ ἄνθρωπος εἶναι χρήσιμος πολύ.
Ξέρει νά πετάει, ξέρει καί νά σκοτώνει.
Μόνο πού ἔχει ἓνα ἐλάττωμα:
Ξέρει νά σκέφτεται.

ΕΓΚΩΜΙΟ ΣΤΗΝ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ

[Lob des Zweifels]

Εὐλογημένη νά 'ναι ἡ ἀμφιβολία! Σᾶς συμβουλεύω νά τιμᾶτε
χαρούμενα καί προσεχτικὰ ἐκεῖνον
πού τό λόγο σας ζητάζει σάν κάλπικη μονέδα!
Ἐμποτε νά 'σαστε συνετοί καί νά μή
δίνετε τό λόγο σας μέ σιγουριά πάρα πολλή.

Τήν ἱστορία διαβάστε καί θά δεῖτε
τήν ξέφρενη φυγή ἀνίκητων στρατῶν.

Παντοῦ

κάστρα ἀπάτητα κυριεύονται καί
τῆς Ἀρμάδας τὰ καράβια, πού ἦταν
ἀμέτρητα σάν ἔκανε πανιά, στό γυρισμό
εὐκόλα τὰ μετροῦσες.

Ἔτσι μιὰ μέρα στάθηκε ἓνας ἄνθρωπος στήν ἀπάτητη βουνοκορφή
κι ἓνα πλεούμενο ἔφτασε στήν ἄκρη τῆς
ἀπέραντης τῆς θάλασσας.

Ἄ, ὁμορφο πού 'ναι τό κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ
γιά τίς «ἀτράνταχτες» ἀλήθειες!

Ἄ, θαρρετή πού 'ναι ἡ φροντίδα τοῦ γιατροῦ
γιά τόν ἄρρωστο πού γιατρεμό δέν ἔχει!

Μά ἀπ' ὅλες τίς ἀμφιβολίες ὁμορφότερη εἶναι σάν οἱ φοβισμένοι
ἀδύναμοι σηκώνουν τό κεφάλι καί
παύουν νά πιστεύουν
στῶν τυράννων τους τή δύναμη!

★ ★ ★

ΎΑ, μέ πόσο κόπο καταχτήθηκε κείνο τό σοφό άξίωμα!
Πόσες θυσίες κόστισε!
Πόσο δύσκολο στάθηκε νά βρεθεί
πώς τά πράγματα ήταν έτσι κι όχι άλλιώς!
Μέ στεναγμό ανακούφισης τό 'γραψε ένας άνθρωπος μιά μέρα
στής Γνώσης τό βιβλίο.
Καιρό πολύ έμεινε χαραγμένο εκεί μέσα καί γενιές όλόκληρες
ζήσανε μαζί του, τό 'βλεπαν σάν αλήθεια αιώνια
κι όσοι τό ξέρανε καταφρονούσαν όσους τ' άγνοούσαν.
Μά κάποτε, μιά ύποψία μπορεί νά γεννηθεί, γιατί μιά καινούρια
έμπειρία
τραντάζει τό άτράνταχτο άξίωμα. Ευπνάει ή άμφιβολία.
Καί μιάν άλλη μέρα ένας άλλος άνθρωπος στοχαστικά σβήνει
άπ' τό βιβλίο τής Γνώσης
τό άξίωμα μέ μιά μονοκοντυλιά.

★ ★ ★

Ένω διαταγές τόν ξεκουφαίνουν, ένω τόν εξετάζουν
γιά τίς φυσικές του ικανότητες γιατροί μουσάτοι, ένω τόν έπι-
θεωρούν
λαμπερά ύποκείμενα μέ χρυσά γαλόνια, ένω τόν κατηχοüne
πανηγυριώτικοι παπάδες πού τοῦ τριβελίζουνε τ' αὐτιά μ' ένα
βιβλίο γραμμένο άπ' τό Θεό τόν ίδιο
ένω τόν δασκαλεύουν
άνελέητοι δάσκαλοι, ό φτωχός άκούει νά τοῦ λένε
πώς ό κόσμος μας είναι ό καλύτερος τῶν κόσμων καί πώς τήν
τρύπα
στή σκεπή τής κάμαράς του τήν έχει σχεδιάσει ό Θεός αὐτο-
προσώπως.
Άληθινά, τοῦ είναι δύσκολο πολύ
ν' άμφιβάλει γιά τόν κόσμο τοῦτο.

Ίδρωκοπάει ὁ ἄνθρωπος χτίζοντας σπίτι ὅπου ποτέ του
δέ θά κατοικήσει.
Μά δέν ἰδρωκοπάει λιγότερο κι ὅποιος δικό του χτίζει σπίτι.

★ ★ ★

Νά οἱ ἀστόχαστοι πού ποτέ δέν ἀμφιβάλλουν.
Ἡ χώνεψή τους εἶναι ἄφογη, κι ἡ κρίση τους ἀλάθευτη.
Δέν πιστεύουν στά γεγονότα, πιστεύουν μόνο στόν ἑαυτό τους
Ἄν χρειαστεῖ
πρέπει αὐτοὺς τά γεγονότα νά πιστέψουν. Εἶναι ἀπέραντα
ὑπομονητικοί — μέ τόν ἑαυτό τους. Τά ἐπιχειρήματα
τ' ἀκοῦνε μέ αὐτί σπιούνου.

Στούς ἀστόχαστους πού ποτέ δέν ἀμφιβάλλουν,
συνταιριάζουν οἱ στοχαστικοί πού ποτέ δέν ὁρῶνε.
Τοῦτοι ἀμφιβάλλουν ὄχι γιά νά πάρουν μιάν ἀπόφαση, ἀλλά
γιά νά μὴν πάρουν ἀπόφαση καμιά. Τά κεφάλια τους
τά χρησιμοποιοῦνε μόνο γιά νά τά κουνᾶνε. Μέ σκοτισμένο
πρόσωπο
εἰδοποιοῦν τοὺς ἐπιβάτες τῶν καραβιῶν πού βουλιάζουν, πῶς τό
νερό εἶν' ἐπικίνδυνο.
Κάτω ἀπ' τοῦ δήμιου τό μπαλτά
ἀναρωτιοῦνται ἂν δέν εἶναι ἄνθρωπος κι αὐτός.
Μουρμουρίζουν σκεφτικά
πῶς «τό θέμα δέν ἔχει ξεκαθαριστεῖ ἀκόμα», καί πηγαίνουνε νά
πέσουν.
Μοναδική τους δράση, ὁ δισταγμός.
Ἀγαπητή τους φράση : «Δέν εἶναι ἀκόμα ὥριμο γιά συζήτηση».

Γι' αὐτό, ἂν παινεύεις τήν ἀμφιβολία
μὴν παινέψεις
τήν ἀμφιβολία πού καταντάει ἀπελπισία!

Τί ὠφελεῖ ἡ ἀμφιβολία ἐκείνον
πού δέ μπορεῖ ν' ἀποφασίσει;
Μπορεῖ νά πράξει λάθος
ὅποιος δέ γυρεύει πολλούς λόγους γιά νά δράσει.
Μά ὅποιος π ἄ ρ α π ο λ λ ο ύ ς γυρεύει
μένει ἄπραγος τήν ὥρα τοῦ κινδύνου.

Ἐσύ, πού εἶσαι ἀρχηγός, μήν ξεχνᾷς
πώς ἔγινες ὅ,τι εἶσαι, ἐπειδὴ εἶχες ἀμφιβάλει γι' ἄλλους
ἀρχηγούς!
Ἄσε λοιπόν αὐτούς πού ὁδηγεῖς
ν' ἀμφιβάλλουνε κι ἐκεῖνοι!

(1936)

ΣΕ ΣΚΟΤΕΙΝΟΥΣ ΚΑΙΡΟΥΣ

[In finsternen Zeiten]

Δέ θά λένε: Τόν καιρό πού ή βελανιδιά τά κλαδιά της
άνεμοσάλευε.

Θά λένε: Τόν καιρό πού ό μπογιατζής τσάκιζε τούς έργάτες.

Δέ θά λένε: Τόν καιρό πού τό παιδί πετοῦσε βότσαλα πλατιά στοῦ
ποταμοῦ τό ρέμα.

Θά λένε: Τόν καιρό πού έτοιμάζονταν οί μεγάλοι πόλεμοι.

Δέ θά λένε: Τόν καιρό πού μπῆκε στήν κάμαρα ή γυναίκα.

Θά λένε: Τόν καιρό πού οί μεγάλες δυνάμεις συμμαχοῦσαν
ένάντια στούς έργάτες.

Μά δέ θά λένε: "Ήτανε σκοτεινοί καιροί.

Θά λένε: Γιατί σωπαίναν οί ποιητές τους;

(1937)

ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ

[Die Ängste des Regimes]

1

Ένας ξένος ταξιδιώτης πού γύριζε απ' τό Τρίτο Ράιχ
καί τόν ρωτήσανε ποιός κυβερνάει στ' αλήθεια ἐκεῖ κάτω,
ἀποκρίθηκε:
'Ο τρόμος.

2

Φοβισμένος
σταματάει ὁ σοφός στή μέση τή συζήτηση καί κοιτάει
κατάχλωμος τό φτενό τοῖχο τοῦ γραφείου του. 'Ο δάσκαλος
δέ μπορεί νά κλείσει μάτι γιατί τόν τριβελίζει
μιά λέξη διαφορούμενη πού εἶπε φευγαλέα ὁ ἐπιθεωρητής.
'Η γριούλα στό μπακάλικο
βάζει τά τρεμουλιαστά της δάχτυλα στό στόμα, μήν τῆς ξεφύγει
μιά θυμωμένη λέξη γιά τά χάλια τοῦ ἀλευριοῦ. Τρομοκρατημένος
βλέπει ὁ γιατρός τά σημάδια τοῦ στραγγαλισμοῦ στό λαιμό τοῦ
ἀρρώστου. Γεμάτοι φόβο
κοιτᾶνε οἱ γονεῖς τά παιδιά τους σάν προδότες.
'Ακόμα κι οἱ ἐτοιμοθάνατοι
χαμηλώνουν πιά πολύ τή σθησμένη τους φωνή καθώς
ἀποχαιρετᾶνε τούς δικούς τους.

3

'Αλλά κι οἱ ἄνθρωποι μέ τά καφετιά πουκάμισα
τρέμουν ἐκεῖνον πού δέ σηκώνει ψηλά τό χέρι

καί φοβοῦνται ὅποιον
τούς λέει καλημέρα.

Οἱ τσιριχτές φωνές αὐτῶν πού διατάζουν
εἶναι γεμάτες τρόμο σάν τά σκουζίματα
τῶν γουρουνιῶν πού περιμένουν τοῦ χασάπη τό μαχαίρι, καί οἱ
χοντροί τους πισινοί
στάζουν ἰδρώτα φόβου πάνω στίς πολυθρόνες τοῦ γραφείου τους.
Ἀφιονισμένοι ἀπό τόν τρόμο
χυμᾶνε μέσ στά σπίτια καί ψαχουλεύουν μέσα στούς ἀπόπατους
κι ὁ φόβος εἶναι κεῖνος
πού τούς κάνει βιβλιοθηκές ὀλόκληρες νά καΐνε. Ἔτσι
ὁ τρόμος κυβερνάει ὅχι μόνο τούς κυβερνημένους ἀλλά καί
τούς κυβερνήτες.

4

Γιατί

τρέμουν τόσο πολύ τήν τίμια λέξη;

5

Βλέποντας τήν πελώρια δύναμη τοῦ καθεστῶτος
τά στρατόπεδά του καί τά ὑπόγεια τῶν βασανισμῶν
τούς καλοθρεμένους του χαφιέδες
τούς φοβισμένους ἢ ἀγορασμένους δικαστές του
τίς χαρτοθηκές του μέ τούς φακέλους τῶν ὑπόπτων
πού ὡς τό ταβάνι γεμίζουνε χτίρια ὀλόκληρα
θά ἔλεγε πώς δέν ἔχει τίποτα νά φοβηθεῖ
ἀπό τήν τίμια λέξη ενός ἀπλοῦ ἀνθρώπου.

6

Ὅμως τό Τρίτο Ράιχ τους μοιάζει
μέ τό τεράστιο κάστρο πού ἔχε χτίσει ὁ Τάρ, ὁ Ἀσσύριος

καί πού, καθώς λέει ὁ θρύλος, κανείς στρατός νά τό πατήσῃ δέ
μποροῦσε, ἀλλά
ὅταν μιὰ λέξη εἰπώθηκε δυνατά ἐντός του
ἐσωριάστῃ σκόνῃ.

(1937)

ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΡΟ «ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ»

[Über die Bezeichnung Emigranten]

Λαθεμένο μοῦ φαίνόταν πάντα τ' ὄνομα πού μᾶς δίναν:

«Μετανάστες».

Θά πεῖ, κείνοι πού ἀφήσαν τήν πατρίδα τους. Ἐμεῖς, ὡστόσο,
δέ φύγαμε γιατί τό θέλαμε,

λεύτερα νά διαλέξουμε μιάν ἄλλη γή. Οὔτε

καί σέ μιάν ἄλλη χώρα μπήκαμε

νά μείνουμε γιά πάντα ἐκεῖ, ἄν γινόταν.

Ἐμεῖς φύγαμε στά κρυφά. Μᾶς κυνηγήσαν, μᾶς προγράψανε.

Κι ἡ χώρα πού μᾶς δέχτηκε, σπίτι δέ θά ᾽ναι, μά ἐξορία.

Ἔτσι, ἀπομένουμε δῶ πέρα, ἀσύχαστοι, ὅσο μπορούμε πιο κοντά
στά σύνορα,

προσμένοντας τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα, караδοκώντας τό παραμικρό

σημάδι ἀλλαγῆς στήν ἄλλην ὄχθη, πνίγοντας μ' ἐρωτήσεις

κάθε νεοφερμένο, χωρίς τίποτα νά ξεχνᾶμε, τίποτα

ν' ἀπαρνιόμαστε,

χωρίς νά συχωρᾶμε τίποτ' ἀπ' ὅσα ἔγιναν, τίποτα δέ συχωρᾶμε.

Ἄ, δέ μᾶς ξεγελάει τούτη ἡ τριγύρω σιωπή! Ἀκοῦμε ἴσαμ' ἐδῶ

τά οὐρλιαχτά πού ἀντιλαλοῦν ἀπ' τά στρατόπεδά τους. Ἐμεῖς

οἱ ἴδιοι

μοιάζουμε τῶν ἐγκλημάτων τους ἀπόηχος, πού κατάφερε

τά σύνορα νά δρασκελίσει. Ὁ καθένας μας,

περπατώντας μέσ στό πλῆθος μέ παπούτσια ξεσκισμένα,

μαρτυράει τή ντροπή πού τή χώρα μας μολεύει.

Ὅμως κανένας μας

δέ θά μείνει ἐδῶ. Ἡ τελευταία λέξη

δέν εἰπώθηκε ἀκόμα.

(1937)

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ

[Gedanken über die Dauer des Exils]

I

Μή φυτεύεις οὔτε καρφί στὸν τοῖχο.
Στὴν καρέκλα πέτα τὸ σακάκι σου.
Γιατί νά σκοτιστεῖς γιὰ τέσσερις ἡμέρες;
Αὔριο θά γυρίσεις πίσω.

Ἄσε καί τὸ δεντράκι ἀπότιστο.
Γιατί νά φυτεύεις δέντρα τώρα;
Πρὶν φτάσει τὸ μπόι τοῦ σκαλοπατιοῦ
χαρούμενος θά φύγεις ἀπὸ δῶ.

Χῶνε ὥς τὴ μύτη τὸ καπέλο σου σάν συναντᾷς ἀνθρώπους!
Γιατί νά ξεφυλλίζεις ξένες γραμματικές;
Τὸ μήνυμα πού πίσω θά σέ προσκαλεῖ
θά ᾽ναι γραμμένο σέ γλώσσα πού γνωρίζεις.

Καθὼς ὁ ἀσβέστης μαδάει ἀπ' τὸ ταβάνι
(μὴν κάνεις τίποτα γιὰ νά τὸν σταματήσεις!)
ἔτσι θά γκρεμιστεῖ τῆς βίας ὁ φράχτης
πού ὀρθώθηκε στὰ σύνορα
ἐνάντια στή Δικαιοσύνη.

II

Κοίτα στὸν τοῖχο τὸ καρφί πού φύτεψες.
Πότε, λοιπόν, θαρρεῖς πὼς θά γυρίσεις πίσω;
Θέλεις νά μάθεις τί κατάβαθα σκέφτεσαι γιὰ σένα;

Μέρα τή μέρα
για τήν 'Απελευθέρωση δουλεύεις,
γράφεις, στήν κάμαρά σου καθισμένος.
Θέλεις νά μάθεις τί σκέφτεσαι για τή δουλειά σου;
Κοίτα στήν ἄκρια τῆς αὐλῆς τήν καστανιά
πού, τώρα δά, ένα σταμνί νερό τήν πότισες!

(1937)

ΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΕΝΟΣ ΓΙΟΥ

[Bei der Geburt eines Sohnes]

(κατά τόν Κινέζο ποιητή Su Tung-p'o, 1036-1101)

“Αμα γεννιέται ένα παιδί,
όλη ή φαμίλια τοῦ εὔχεται ἔξυπνο νά γίνει.
’Εγώ πού, μέ τήν ἐξυπνάδα μου,
ρήμαξα τή ζωή μου,
ἐλπίζω ὁ γιός μου
ἀγράμματος νά μείνει καί φτωχός στό πνεῦμα.
’Ετσι, θά ζήσει γαλήνια κι ὠραῖα
σάν ὑπουργός τῆς κυβερνήσεως.

(1938)

ΤΟ ΚΑΨΙΜΟ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

[Die Bücherverbrennung]

Όταν διαταγή ἔβγαλε τό καθεστώς νά καοῦνε
σέ δημόσιες πλατεῖες τά βιβλία πού
περικλείουν ιδέες ἀνατρεπτικές,
κι ἀπό παντοῦ κεντρίζανε τά βόδια
νά σέρνουν κάρα ὁλόκληρα
μέ βιβλία γιά τήν πυρά, ἓνας ἐξορισμένος
ποιητής, ἓνας ἀπ' τούς καλύτερους,
διαβάζοντας τῶν βιβλίων τόν κατάλογο,
μέ φρίκη του εἶδε πώς τά δικά του
τά εἶχανε ξεχάσει. Χύμηξε στό γραφεῖο του
μέ τίς φτεροῦγες τῆς ὀργῆς, κι ἔγραψε στούς τυράννους ἓνα
γράμμα:
«Κάψτε με!» ἔγραφε μέ πένα ἀκράτητη, «κάψτε με!
Μ' ἀφήσατε ἔξω! Δέ μπορείτε νά μοῦ τό κάνετε αὐτό, ἐμένα!
Τήν ἀλήθεια δέν ἔγραφα πάντα στά βιβλία μου; Καί τώρα
μοῦ φερνόσαστε σά νά 'μαι ψεύτης! Σᾶς διατάζω:
Κάψτε με!»

(1938)

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ, ΣΥΜΦΟΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

[Der Jude, ein Unglück für dar Volk]

Ἄν, ὅπως διαλαλοῦν οἱ ἀρχηγοί μας στά μεγάφωνά τους,
οἱ Ἑβραῖοι εὐθύνονται γιά ὅλες τίς κακοτυχίες μας,
καί δεδομένου ὅτι οἱ ἀρχηγοί μας εἶναι πάνσοφοι
καθώς μᾶς λένε καί μᾶς ξαναλένε οἱ ἴδιοι,
τότε εἶναι ὁλοφάνερο πώς οἱ συμφορές μας πού ὅλο καί πληθαίνουν,
ὀφείλονται στό πλῆθος τῶν Ἑβραίων πού ὅλο καί λιγосτεύουν.
Οἱ Ἑβραῖοι μονάχα φταῖνε πού μᾶς δέρνει ἡ πείνα,
ἐνῶ οἱ μεγαλοχτηματίες μας ψοφᾶνε ἀπ' τή δουλειά σπέρνοντας
καί θερίζοντας
κι ἐνῶ οἱ καρχαρίες τοῦ Ρούρ δέν τρῶνε παρά τά ψίχουλα
πού πέφτουν ἀπ' τοῦ ἐργάτη τό τραπέζι.
Ἐξ ἄλλου, οἱ Ἑβραῖοι μονάχα εἶν' αἰτία πού δέν ὑπάρχει στάρι
γιά ψωμί,
μιά κι ὁ στρατός ἔχει ἐπιτάξει, γιά γυμνάσια καί στρατῶνες,
κάμπους καί πλαγιές ὅσο μιά ἐπαρχία ὁλόκληρη.
Ἀφού, λοιπόν, εἶναι οἱ Ἑβραῖοι συμφορά γιά τό λαό μας,
εἶν' εὐκολο πολύ, γιά τό λαό, νά ξεχωρίσει ἕναν Ἑβραῖο.
Δέν χρειάζεται, γι' αὐτό, νά δεῖς πιστοποιητικά γεννήσεως
οὔτε ἐξωτερικά γνωρίσματα
— αὐτά εἶναι, πολλές φορές, ἀπατηλά.
Φτάνει, μονάχα, νά ρωτήσεις:
«Εἶναι ὁ Δεῖνα ἢ ὁ Τάδε συμφορά γιά μᾶς;»
Ἄν ναί, τότε εἶναι σίγουρα Ἑβραῖος.
Μιά συμφορά δέν τήνε ξεχωρίζεις
ἀπό τῆς μύτης της τό σχῆμα,
μά ἀπ' τίς ζημιές ὅπου σωριάζει.
Οἱ πράξεις, κι ὄχι οἱ μύτες, ἀφανίζουν.

Δέ χρειάζεται μύτη μακρουλή γιά νά μπορείς
νά κλέβεις καί νά δυναστεύεις τό λαό.
Φτάνει, μονάχα, νά 'σαι στέλεχος τοῦ καθεστῶτος!
Ἄρα: Μιά κι ὁ καθένas ξέρει πῶς τό καθεστῶς
εἶναι ἡ πιό μεγάλη συμφορά γιά τό λαό
κι ἀφοῦ ὅλες μας οἱ συμφορές εἶν' γέννημα τῶν Ἑβραίων,
θά πεῖ πῶς καί τό καθεστῶς εἶν' τῶν Ἑβραίων γέννημα.
Τί πιό ὀλοφάνερο — καί ὅπερ ἔδει δεῖξαι!

(1938)

ΔΙΚΑΙΑ ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΟΣ

[Verjagt mit gutem Grund]

Σάν πλουσιόπαιδο μεγάλωσα.
Οί γονεῖς μου κολάρο
μοῦ φορέσαν, μ' ἔμαθαν
ὑπηρέτες νά ᾿χω
καί μοῦ διδάξανε τήν τέχνη νά δίνω διαταγές. "Όταν
μεγάλωσα ὅμως, κι ὀλόγυρά μου κοίταξα,
δέ μ' ἄρεσαν οἱ ἄνθρωποι τῆς τάξης μου,
οὔτε νά διατάζω καί νά μ' ὑπηρετοῦν.
Τότε, τήν τάξη μου ἀπαρνήθηκα καί γιά συντρόφους πῆρα
τούς ταπεινούς ἀνθρώπους.

Ἔτσι

οἱ γονεῖς μου ἕναν προδότη ἀνάστησαν, τοῦ μάθανε
ἔλα τους τά κόλπα, κι αὐτός
τά μαρτυράει στούς ἐχθρούς τους.

Ναί, κάνω βούκινο τά μυστικά τους. Στέκουμαι
στόν ἀπλό λαόν ἀνάμεσα, καί τοῦ ἐξηγῶ
πῶς τότε κοροϊδεύουν. Καί προμαντεύω τί θά γίνει, γιατί
ξέρω καλά τά σχέδιά τους
(χαμένη δέν πῆγε δά ἡ ἐκπαίδευσή μου)
Τά Λατινικά τοῦ πωλημένου τους παπαδαριοῦ
τά μεταφράζω λέξη - λέξη στήν ἀπλή τή γλώσσα, καί
τότε βλέπεις μονομιᾶς τί κουραφέξαλα εἶναι. Κατεβάζω
τή ζυγαριά τῆς Δικαιοσύνης τους καί δείχνω
πῶς εἶναι κάλπικα τά ζύγια της. Καί οἱ χαφιέδες τους τρέχουνε
καί τούς λένε

πώς κάθουμαι μαζί μέ τούς κατατρεγμένους
πού έτρειμάζουν επανάσταση.

Νά φρονιμέψω, μοῦ μηνύσαν. Καί μοῦ πήραν
ὅ,τι μέ τή δουλειά μου εἶχα κερδίσει. Κι ἐπειδὴ μυαλό δέν ἔβαλα,
μέ κυνηγήσαν, ψάξανε τό σπίτι μου, ἀλλά
δέ βρήκανε
παρά χαρτιά, πού ξεσκεπάζαν
τίς συνωμοσίες τους ἐνάντια στό λαό. Τότε
ξαμόλυσαν ἐντάλματα
κατηγορώντας με πώς ἔχω ἰδέες χυδαῖες, μ' ἄλλα λόγια:
τίς ἰδέες τοῦ «χυδαίου ὄχλου».

Ὅπου κι ἂν πάω, στιγματισμένος εἶμαι
στῶν δυνατῶν τά μάτια. Μά οἱ ἀδύναμοι
διαβάζουν τά ἐντάλματα καί
ἄσυλο μοῦ δίνουν, λέγοντας:
«Ἐσένα, σέ κυνηγάνε
γιά δίκαιο σκοπό».

(1938)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΙ ΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ

[Fragen und Antworten]

«Μπορεῖ ἡ ἀλήθεια νᾶν ὀνητή, τό ψέμα ἀθάνατο;»
«Ἐτσι δείχνουν ὅλα».

«Ποῦ εἶδες, ἡ ἀδικία νά μή ξεμασκαρεύεται χρόνους καί καιρούς;»
«Ἐδῶ».

«Μά ξέρεις κάποιον πού ἡ βία νά τοῦ ἔχει φέρει τύχη;»
«Καί ποιός δέν ξέρει;»

«Τότε ποιός μπορεῖ, σ' ἔναν τέτοιο κόσμο, νά τσακίσει τόν
τύραννο;»
«Ἐσύ».

(1939)

MOTTO ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΗΣ MARGARETHE
STEFFIN ΑΠΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΠΡΕΧΤ

[“Steffinische Sammlung” — Motto]

Αυτό, λοιπόν, είναι όλο, και —ξέρω— δέν είναι αρκετό.
Μπορεί, ωστόσο, νά σᾶς πεί πώς εἶμαι ἐδῶ ἀκόμα.
Μοιάζω μέ κείνον πού τριγύριζε κρατώντας ἓνα κεραμίδι,
στόν κόσμο γιά νά δείξει πῶς ἦτανε τό σπίτι του.

(1940)

ΕΞΟΡΙΑ: Η.Π.Α. (1941-1947)

ΩΔΗ Σ' ENAN ANΩΤΕΡΟ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟ

[Ode an einen hohen Würdenträger]

I

Περίλαμπρε ὑποπρόξενε, καταδέξου
νά παραχωρήσεις στό τρεμάμενο κουνούπι σου
τό ἀγαθοποιό ἄγγιγμα τῆς σφραγίδας σου!

Πνεῦμα ὑψηλό
πού κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσή σου πλάστηκαν οἱ θεοί
ἐπίτρεψέ μου νά διακόψω μιὰ στιγμή
τούς ἀνεξιχνίαστους στοχασμούς σου!

Τέσσερις φορές
εἶχα τήν τύχη νά συρθῶ ἴσαμε σένα.
Μερικές λέξεις μου
πού τίς σκέφτηκα νύχτες ὀλόκληρες ἀγρύπνιας
ἐλπίζω νά 'φτασαν κάπου σιμά σου.

Ἔκοψα δύο φορές γιά σένα τά μαλλιά μου
ποτέ
δέν ἦρθα πρὸς ἐσέ χωρίς καπέλο, τό τριμένο μου κασκέτο
τό 'κρυψα πάντα ἀπ' τή ματιά σου.

Ξέρεις, στίς λιγοστές σου λέξεις
τρομαλέες οἰκογένειες πασχίζουν ὀλόκληρες βδομάδες
νά βροῦνε κάποιο κρυφό ὑπαινιγμό ἢ κάποιο νόημα ἐλπιδοφόρο:
Τάχα γι' αὐτό εἶναι τόσο ἀνελέητες;

Ὁ μέγας παγιδευτής ζυγώνει.
Στήν παγίδα ὑπάρχει μιά πορτούλα
πού στήν ἐλευθερία ὁδηγεῖ. Ἐσύ
ἔχεις τό κλειδί της.
Θά τό πετάξεις μέσα στήν παγίδα;

II

Μή φοβᾶσαι, ἀνθρωπάκο πίσω ἀπ' τό γραφεῖο!
Οἱ προϊστάμενοί σου
δέ θά θυμώσουνε γιά τή σφραγίδα.
Μῆνες καί μῆνες
ἔχεις ἀνακρίνει τόν «αἰτοῦντα».
Τόν ξέρεις ὥς τήν τελευταία τρίχα του.
Οὔτε ἰῶτα ἐν δέν ἔχεις παραλείψει
ἀπό τίς ὁδηγίες. Δέν ξέχασες
καμιάν ἐρώτηση - παγίδα. Λοιπόν, μήν καρδιοχτυπᾶς ἄλλο πιά!
Βάλε τή σφραγιδούλα σου. Οἱ προϊστάμενοί σου
δέ θά σέ καταβροχθίσουν!

(1941)

Η ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

[Kinderkreuzzug]

Στήν Πολωνία, τό '39
μιά φοβερή γίνηκε μάχη
καί πλήθος πόλεις καί χωριά
έσωριάστηκαν στάχτη.

Χάνει ή άδερφή τόν άδερφό της
τόν άντρα ή γυναίκα, στή φωτιά.
Καί τό παιδί μέσ στά ρημάδια
τοῦ κάκου τούς γονιούς αναζητᾷ.

Οὔτ' εἶδηση οὔτε γράμμα πιά
έρχόταν ἀπ' τήν Πολωνία.
Όμως στίς χῶρες τοῦ βοριᾶ
λέγαν μιᾶ ἀλλόκοτη ἱστορία.

Χιόνιζε, καθώς λέγαν πέρα κεῖ
κι ἀκούστηκε σ' ἀνατολή καί δύση
πώς μιᾶ σταυροφορία ἀπό παιδιά
στήν Πολωνία εἶχε ἀρχίσει.

Στίς δημοσιές, κοπάδια πεινασμένα,
περιπλανιόνταν τά ὄρφανά.
Κι ἄλλα παιδιά ἐπαίρνανε μαζί τους
ἀπό τά ρημαγμένα τους χωριά.

Θέλανε νά ξεφύγουν τή σφαγή
πού ἐφιάλτης εἶχε γίνει.
Νά φτάσουν σέ μιά χώρα πού
νά βασιλεύει εἰρήνη.

Εἶχανε τό μικρό ἀρχηγό τους
πού τόν ἀκολουθοῦσαν θαρρετά.
Μά κείνον τότε τρώει ἡ ἔγνοια
γιατί τούς δρόμους ξαστοχᾷ.

Ἕνα κορίτσι ἔντεκα χρονῶ
τετράχρονο ἀγόρι κουβαλοῦσε.
Μάνα θέ νά γινόταν μιά χαρά
— σέ χώρα εἰρηνική ἄν κατοικοῦσε.

Παλτό μέ τό γιακά του βελουδένιο
ἓνας μικρός Ἑβραῖος φορᾷ.
Μέ κάτασπρο ψωμί εἶχε μεγαλώσει
ὥσπου τόν βρῆκε ἡ συμφορά.

Κι ἓνα λιγνό, τεφρό παιδί
ὅλο ἀπόμερα κρατιόταν
τί κουβαλοῦσε κρίμα φοβερό:
ἀπ' τῶν Νατσήδων τήν πρεσβεΐα ἐρχόταν.

Κι ἓνα σκυλί εἶχαν ἐκεῖ
πού τό ἔπιασαν γιά νά τό φᾶνε.
Τό λυπήθηκαν — κι εἶχε προστεθεῖ
στά στόματα ὅπου πεινᾶνε.

Κι ένα σχολειό είχαν εκεί
μέ δασκαλάκο για ὀρθογραφία.
Στήν τσακισμένη ράχη ενός τάνκ
μάθαν νά γράφουνε: «Φιλία».

Καί μιάν ἀγάπη είχαν εκεί.
Δώδεκα αὐτή, τὰ δεκαπέντε αὐτός ἀγγίζει.
Καί σέ μιὰ γκρεμισμένη αὐλή
κάθεται αὐτός καί τὰ μαλλιά του αὐτή χτενίζει.

Μά ἡ ἀγάπη δέν ἀντέχει
στήν ἄγρια τήν παγωνιά:
ὅταν λυγίζουν ἀπ' τό χιόνι
πῶς θές ν' ἀνθίσουν τὰ κλαριά;

Καί μιὰ κηδεία είχαν εκεί.
Τ' ἀγόρι μέ τό βελουδένιο πανωφόρι
δυό Πολωνέζοι καί δυό Γερμανοί
στό ἔμνημα κουβαλᾶν μέ τ' ἀγριοβόρι.

Καθολικοί καί Προτεστάντες καί Νατσί
τό φίλο τους ξεπροβοδᾶνε.
Κι ὕστερα, ἓνας μικρός κομμουνιστής
εἶπε, οἱ ζωντανοί τί προδοκᾶνε.

Ἐλπίδες εἶχανε, λοιπόν, καί πίστη
ἀλλά δέν είχαν κρέας οὔτε ψωμί.
Κι ἄν κλέβαν, ἄς μήν τούς κατηγορήσει
ὅποιος τούς πεινασμένους δέ βοηθεῖ.

Μά πάλι, μήν κατηγοράτε τό φτωχό
πού στά παιδιά τραπέζι δέν ανοίγει:
γιατί πολλοί ἔχουν πρόθυμη καρδιά
μά ἡ μόρσῃ τους εἶναι λίγη.

Τραβήξαν κατά τό νοτιά.
Νοτιάς —τούς εἶπαν— εἶν' τά μέρη
πού ὁ ἥλιος στέκεται καρφί
ἀποπάνω σου τό μεσημέρι.

Ἕνα φαντάρο πληγωμένο
μέσα σέ δάσος εἶχαν βρεῖ.
Τόνε νοιαστήκανε, θαρρώντας
πώς κάποιο δρόμο θά τούς πεῖ.

Κι αὐτός τούς λέει: «Στό Μπιλγοραί!»
Παραμιλάει; Δέ μποροῦν νά καταλάβουν.
Μά σ' ἔξι μέρες πέθανε κι αὐτός
καί σέ λαγούμι τόνε θάβουν.

Καί ἀνταμώνανε συχνά
δείχτες τῶν δρόμων χιονισμένους
— ἀλλά δέν ξέραν πώς ἀ λ λ ο ὺ
τούς εἶχαν ἄλλοι γυρισμένους

γιά «λόγους στρατιωτικούς»
καί τούς ἐχτρούς γιά νά μπερδεύουν.
Ἕτσι λοιπόν, τό Μπιλγοραί
τοῦ κάκου τά παιδιά γυρεύουν.

Στέκονται πλάι στον ἀρχηγό τους
πού ὅλο κοιτᾷ τόν οὐρανό.
Τούς δείχνει πέρα καί τούς λέει:
«Πρέπει νά πᾶμε ἐκεῖ, θαρρῶ».

Κάποτε, νύχτα, εἶδαν μιά φωτιά
— μά νά ζυγώσουν δέν κοτᾶνε.
Κάποτε προσπεράσαν τρία τάνκς
— σημάδι πώς ἀνθρώποι γύρω θά ’ναι.

Κάποτε, σέ μιά πολιτεία κοντά
φτάσαν, ἀλλά πισωγύρισαν.
Καί μόνο νύχτα περπατοῦσαν πιά
ὥσπου μακριά τήν πόλη ἀφῆσαν.

Ἐκεῖ πού ἦταν ἡ νότια Πολωνία,
μέσα στον ἄγριο τόχιοιιά,
φανήκαν τά πενηνταπέντε
παιδιά γιά τελευταία φορά.

Κι ὅταν τά μάτια μου σφαλνῶ
τά βλέπω νά περιδιαβάζουν
ὀλημερίς χωρίς σταματημό
καί σέ καμένες στάνες νά φωλιάζουν.

Καί πάνωθό τους, μέσ στά νέφη,
βλέπω ἄλλο πλῆθος, πιό τρανό!
μέ τούς ἀνέμους νά παλεύει
χωρίς πατρίδα, οὔτε σκοπό

γυρεύοντας μιά χώρα ειρηνική
κι απ' τούς πολέμους ξεχασμένη
— κι ὄχι σάν τή δική τους, τή νεκρή.
Κι αὐτό τό πλῆθος ὄλο καί πληθαίνει.

Καί μέσ στή σκοτεινιά ξεκρίνω
κι ἄλλα παιδιά λογῆς - λογῆς:
σπανιόλους, γάλλους, μαύρους, ἄσπρους,
ἀπό τά πέρατα τῆς γῆς!

Ἐκεῖνο τό Γενάρη, κάποιοι Πολωνοί
ένα σκυλί ἐβρῆκαν πεινασμένο
καί στόν ξεσαρκωμένο του λαιμό
ἦταν ένα χαρτόνι κρεμασμένο.

Κι ἔγραφε πάνω κεῖ: «Βοήθεια!
Χαθήκαμε στό χαλασμό.
Εἴμαστε ἐδῶ πενηνταπέντε.
Ὁ σκύλος θά σᾶς φέρει ἐδῶ.

Κι ἂν δέν μπορείτε σεῖς νά ῥθεῖτε
διώξτε τό σκύλο μακριά.
Μήν τόν σκοτῶστε: κανείς ἄλλος
δέν ξέρεי ποῦ εἶναι τά παιδιά».

Παιδιάστικο ἦτανε τό χέρι
πού ἔγραψε τά λόγια κεῖνα.
Δυό χρόνια ἔχουνε περάσει.
Κι ὁ σκύλος πέθανε απ' τήν πείνα.

(1941)

ΣΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

[An die deutschen Soldaten im Osten]

('Απόσπασμα)

Ἀδέρφια μου, ἂν ἤμουν μαζί σας,
στούς χιονισμένους κάμπους τῆς Ἀνατολῆς ἂν ἤμουν ἓνας ἀπό
σᾶς,
ἓνας ἀπ' τῖς χιλιάδες σας ἀνάμεσα στά σιδερένια τ' ἄρματα,
θά 'λεγα, καθὼς λέτε: Σίγουρα
θά ὑπάρχει κάποιος δρόμος γιὰ τό σπίτι μου.

Ὅμως, ἀδέρφια μου, καλὰ μου ἀδέρφια,
κάτω ἀπ' τ' ἀτσάλινό μου κράνος, μέσα στό κρανίο μου,
θά 'ξερα αὐτό πού ξέρετε: Ἐδῶ
δέν ὑπάρχει κανένας δρόμος γιὰ τό σπίτι πιά.

.....

Ἀδέρφια μου, ἂν ἤμουν μαζί σας,
ἂν ἐσερνόμουν μέ σᾶς στήν παγωμένη ἔρημο,
θ' ἀναρωτιόμουν, καθὼς ἀναρωτιέστε: Γιατί,
γιατί ἦρθα ἐδῶ, ἀπ' ὅπου
κανένας δρόμος δέν πάει γιὰ τό σπίτι μου;

Γιατί φόρεσα τῆς λεηλασίας τή στολή;
Γιατί φόρεσα τό πουκάμισο τοῦ ἐμπρηστῆ;
Ὅχι, δέν τό 'κανα ἀπό πείνα.
Ὅχι, δέν τό 'κανα ἀπό μάνητα σφαγῆς.

Μόνο καί μόνο ἐπειδὴ ἔμουν δοῦλος
καί μέ διατάξαν
ξεκίνησα γιά νά σκοτώσω καί νά κάψω.

Καί τώρα, πρέπει νά μέ κυνηγήσουνε.
Καί τώρα, πρέπει νά μέ σφάζουνε.

.....

Καί θά κείτουμει κάτω ἀπ' τή γῆ
πού ἔχω ρημάξει
χαλαστής πού κανείς δέν πονᾷ γιά τό χαμό του.
Στεναγμός ἀνακούφισης θ' ἀναδεύει πάνω ἀπ' τόν τάφο μου.

(1942)

Η ΜΑΣΚΑ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

[Die Maske des Bösen]

Στόν τοῖχο μου, μιά μάσκα γιαπωνέζικη, στό ξύλο σκαλισμένη
χρυσογαλισμένη: μάσκα ενός δαίμονα κακοῦ.

Κοιτάω μέ συμπόνια

τίς φλέβες πού στό μέτωπο φουσκώνουν, δείχνοντας
πόσο εἶναι κοπιαστικό νά 'σαι κακός.

(1942)

ΓΕΝΙΕΣ ΣΗΜΑΔΕΜΕΝΕΣ

[Gezeichnete Geschlechter]

Καιρό πολύ προτού τά βομβαρδιστικά φανοῦνε πάνωθ' ἡμᾶς
ἦτανε κιόλας οἱ πολιτεῖες μας
ἀκατοίκητες. Ἀπ' τή βρωμιά
δέ μπορούσε
κανένας ὄχρετός νά μᾶς ξεπλύνει.

Καιρό πολύ πρὶν σκοτωθοῦμε σέ μάχες ἄσκοπες
ὅταν βαδίζαμε σέ πολιτεῖες ὀρθιές ἀκόμα
οἱ γυναῖκες μας ἦτανε κιόλας
χῆρες καὶ τά παιδιὰ μας ὀρφανὰ.

Καιρό πολύ πρὶν μᾶς πετάξουνε στό λάκκο ἄλλοι σημαδεμένοι
ἤμαστε δίχως φίλους. Αὐτά πού ὁ ἀσβέστης
μᾶς ἀφάνισε, δέν ἦτανε
πιά πρόσωπα.

(1943)

ΤΟ ΠΡΩΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΑΣ ΜΕΡΑΣ

[In der Frühe des neuen Tags]

Τό πρωί τῆς καινούριας μέρας, χαράματα ἀκόμα
θά σηκωθοῦνε, πυκνά σμάρια, τὰ λυκόρνια
σ' ἀκρογιαλιές μακρινές
μ' ἀθύρνο πέταγμα
ἐν ὀνόματι τῆς τάξεως.

(1943)

ΟΤΑΝ ΜΑΘΕΥΤΗΚΕ Η ΑΙΜΑΤΟΧΥΣΙΑ
ΠΟΥ ΕΚΑΝΑΝ ΟΙ ΤΟΡΗΔΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

[Auf die Nachricht von den Toryblutbädern in Griechenland]

Ἐκεῖ ὅπου ἡ βρωμιά εἶναι πιό μεγάλη,
ἐκεῖ ἀκοῦς τὰ πιό μεγάλα λόγια.
Μ' ἄν πρέπει τή μύτη σου νά φράξεις,
πῶς θά φράξεις τήν ἴδιαν ὥρα καί τ' αὐτιά σου;

Ἄν δέν εἶχαν βραχνιάσει τὰ κανόνια,
θά λέγανε: ρίχνουμε γιά νά τηρήσουμε τήν τάξη.
Ἄν ὁ χασάπης πρόφταινε ν' ἀνασάνει,
θά ἔλεγε: κέρδος κανένα ἐγώ δέν ἔχω.

Σάν οἱ συμπατριῶτες μου ἐλληνιστές
διωχτήκανε ἀπ' τοὺς ὀμηρικούς τοὺς κάμπους
ὅπου ἀναζητοῦσαν λιόλαδο καί κοπάδια,
οἱ ἐλευθερωτές γύρισαν ἀπ' τή μάχη
καί βρήκανε καινούρια ἀφεντικά
νά κυβερνᾶν τίς πολιτείες τους.

Κι ἀπ' τὰ κανόνια ἀνάμεσα, προβάλανε οἱ ἔμποροι.

(1944)

ΕΠΙΤΑΦΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ Μ.

[Epitaph für M.]

Ἀπό τούς καρχαρίες γλίτωσα
τίς τίγρεις τίς ἐσκότωσα
καί μέ καταβροχθίσαν
οἱ κοριοί.

(1946)

ΑΛΛΑ ΣΑΝ ΕΦΤΑΣΕ ΣΤΟ ΙΚΡΙΩΜΑ

[Aber wenn er zum Block ging]

Ἄλλὰ σάν ἔφτασε στό ἱκρίωμα γιά νά τόν σκοτώσουν
ἔφτασε σ' ἓνα ἱκρίωμα, πού τό 'χαν ὁμοιοί του φτιάξει.
Ἀκόμα κι ὁ μπαλτάς πού τόν περίμενε
ἀπ' ὁμοιούς του ἦτανε φτιαγμένος. Εἶχανε φύγει μοναχά
ἢ τούς εἶχαν διώξει, ὅμως ἐκεῖ
μέσα στό ἔργο τους βρίσκονταν τά χέρια τους. Ὡς καί τό φῶς
στούς διαδρόμους πού πέρασε γιά νά πάει στό θάνατο
δέν θά ὑπάρχε χωρίς αὐτούς. Ἀκόμα καί τό σπίτι
ἀπ' ὅπου τόν ἀρπάξανε, ἀκόμα κι ὅποιο ἄλλο σπίτι.
Γιατί
λοιπόν νά 'ναι ὀλομόναχος, αὐτός πού μιλοῦσε γιά χάρη τόσων
ἄλλων;
Ἐπειδὴ
οἱ καταπιεστές ἐνώνονται
μά οἱ καταπιεσμένοι μένουν χωρισμένοι.

(1946)

ΤΗΣ ΝΤΡΟΠΗΣ

[Mit Beschämung]

Ἐφτά χρόνους τρώγαμε τό ψωμί τοῦ μακελάρη.
Ἐφτά χρόνους τοῦ φτιάχναμε ἄρματα πολέμου.
Λαός νικημένος, ἐκστρατεύσαμε
νά νικήσουμε ἄλλους λαούς.

(1946)

ΓΥΡΙΣΜΟΣ (1948-1956)

Ἄ, ὁ καθένας πού γυρνᾷ στὸν τόπο του, δέν εἶναι νικητής.
Ἀλλὰ κανένας δέν εἶναι νικητής σὰν δέν γυρνᾷ στὸν τόπο του.

(1949)

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ

[Wahrnehmung]

Όταν ξαναγύρισα
τά μαλλιά μου δέν ἦταν γκρίζα ἀκόμα
κι ἦμουν χαρούμενος γι' αὐτό.

Τούς μόχθους τῶν βουνῶν τούς ξεπεράσαμε.
Μπροστά μας ἔχουμε τώρα τούς μόχθους τῶν κοιλάδων.

(1949)

PHTA

[Sprüche]

I

Τόν κόσμον ἔχω τριγυρίσει
Γραφτό μου πουθενά δέν ἔχω ἀφήσει
Δέν ξέρω ποῦ τό καπέλο μου ἔχω παρατήσει
Κι οὔτε τά ἐφτά πού 'χα πρωτύτερα ἀποχτήσει.

II

Τά μάτια σου μήν τά πιστεύεις
Μήν πιστεύεις οὔτε καί τ' αὐτιά σου
Σκοτάδι βλέπεις
Μπορεῖ νά 'ναι φῶς.

(1949)

ΤΟ ΑΛΛΑΓΜΑ ΤΗΣ ΡΟΔΑΣ

[Der Radwechsel]

Στῆς δημοσιᾶς τόν ὄχθο κάθομαι,
κοιτάω τόν ὁδηγό ν' ἀλλάζει ρόδα.
Δέ μ' ἀρέσει ὁ τόπος ἀπ' ὅπου ἦρθα.
Δέ μ' ἀρέσει ὁ τόπος ὅπου πάω.
Γιατί, λοιπόν, βλέπω τό ἀλλαγμα τῆς ρόδας
ἔτσι ἀνυπόμονα;

(1950)

Η ΛΥΣΗ

[Die Lösung]

“Υστερ’ ἀπ’ τήν ἐξέγερση τῆς 17 τοῦ Ἰούνη,
ὁ γραμματέας τῆς Ἑνώσης Λογοτεχνῶν
ἔβαλε καί μοιράσανε στή λεωφόρο Στάλιν προκηρύξεις
πού λέγανε πώς ὁ λαός
ἔχασε τήν ἐμπιστοσύνη τῆς κυβέρνησης,
καί δέ μπορεῖ νά τήν ξανακερδίσει
παρά μονάχα μέ διπλή προσπάθεια. Δέ θά ’ταν τότε
πιό ἀπλό, ἡ κυβέρνηση
νά διαλύσει τό λαό
καί νά ἐκλέξει ἕναν ἄλλον;

(1953)

ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΟΧΗ, ΣΠΑΤΑΛΗΜΕΝΗ

[Grosse Zeit, vertan]

Ήξερα ὅτι πολιτείες χτιστήκαν.
Δέν πῆγα σέ καμιά.
Θέμα στατιστικῆς, εἶπα
ὄχι Ἱστορίας.

Τί νόημα ἔχουνε πολιτείες χτισμένες
δίχως τή σοφία τοῦ λαοῦ;

(1953)

ΣΥΜΦΩΝΙΑ

[Gleichklang]

Αὐτός στήν Κίνα
ἐδῶ ἐκείνη
Καλή, εἶπε κεῖνος
Μέρα, εἶπε κείνη.

(1954)

Η ΑΛΛΑΓΗ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

[Wechsel der Dinge]

I

Κι ἤμouνα γέρος, κι ἤμouνα νέος πότε - πότε
Ἦμouνα γέρος τό πρωί καί τό βράδυ νέος
Κι ἤμouν παιδί πού θυμότανε τίς λύπες του
Κι ἤμouνα γέρος πού δέν εἶχε ἀναμνήσεις.

II

Ἦμouν θλιμένος, ὅταν ἤμouν νέος
Θλιμένος τώρα, γέρος πού εἶμαι
Πότε θά εἶμαι χαρούμενος λοιπόν;
Κάλλιο νά μήν ἀργήσω.

(1955)

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΛΟΓΟΣ ΣΕ ΔΑΝΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ - ΗΘΟΠΟΙΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ

[Rede an dänische Arbeiterschauspieler über die Kunst der Beobachtung]

('Απόσπασμα)

Ἐσύ, ἡθοποιέ,
πρέπει, πρῶτα καί πάνω ἀπ' ὅλα,
τὴν τέχνη τῆς παρατήρησης νά καταχτήσεις.

Σημασία δέν ἔχει πῶς φαντάζεσαι στή σκηνή, ἀλλά
τί ἔχεις δ ε ἷ καί τί σέ μᾶς μπορεῖς νά δ ε ἷ ξ ε ἷ ς. "Ο,τι
ἀξίζει, εἶναι νά μάθουμε
τ ἱ ξ ἑ ρ ε ἷ ς.
Θά σέ παρατηροῦμε, γιά νά δοῦμε
ἂν σωστά ἔχεις ἐσύ παρατηρήσει.

"Ὅμως ἐκεῖνος πού παρατηρεῖ τόν ἑαυτό του μοναχά,
ποτέ του δέ μπορεῖ τοὺς ἀνθρώπους νά γνωρίσει." Ὅλη του ἡ ἔγνοια
εἶναι νά κρύψει τόν ἑαυτό του ἀπ' τὰ μάτια του. Καί ποιός
τό καταφέρει αὐτό καλύτερα ἀπ' τόν ἴδιον;

Γιά τοῦτο, τή σπουδή σας πρέπει νά τήν ἀρχινήσετε
ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς ἀνθρώπους. Πρῶτο σχολειό σας
νά 'ναι ὁ τόπος τῆς δουλειᾶς σας, τό σπίτι σας, ἡ γειτονιά σας.
Κι ὁ δρόμος, τό λεωφορεῖο, τὰ μαγαζιά. Ἐκεῖ, παρατηρήστε
τόν καθένα, τόν ξένο σάν νά 'ταν γνώριμός σας,
τόν γνώριμο σά νά σᾶς ἦταν ξένος.

Κοιτάζτε κείνον τό φορολογούμενο: δέ μοιάζει
 μ' ὅλους τούς ἄλλους πού τούς φόρους τους πληρώνουν, κι ἄς
 τούς πληρώνουν ὅλοι τους γκρινιάζοντας. Τούτη τήν ὥρα,
 μάλιστα,
 δέ μοιάζει οὔτε μέ τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του.
 Κι ὁ ταμίας πού τούς φόρους παίρνει,
 εἶναι στ' ἀλήθεια ἀ λ λ ι ὡ τ ι κ ο ς ἀπό κείνον πού πληρώνει;
 "Ὅχι μονάχα φορολογεῖται κι ὁ ἴδιος, μά ἔχει τόσες
 ἄλλες ὁμοιότητες μ' αὐτόν πού πιλατεύει! Καί τούτη ἐδῶ
 ἡ γυναίκα
 πάντα της δέ μιλάει ἔ τ σ ι ἀπότομα, οὔτε κι ἐκείνη ἡ ἄλλη
 γλυκότροπη εἶναι μ' ὅ λ ο υ ς ἔτσι. Κι ὁ φαντασμένος ὁ πελάτης
 εἶναι μ ο ν ἄ χ α φαντασμένος, ἢ μήπως καί γεμάτος φόβους
 κι ἀγωνίες;
 "Ὅμως, ἡ ἀτολμη γυναίκα, πού δέν ἔχει ποδήματα γιά τό παιδί
 της;
 Πόσα βασίλεια δέν καταχτήθηκαν μέ τήν κουρελιασμένη τόλμη
 της...
 Δέστε, κι ἄλλο παιδί προσμένει! Κι εἶδατε τή ματιά
 τοῦ ἀρρώστου σάν τοῦ λένε πῶς δέ θά γιατρευτεῖ ποτέ
 μά πῶς θά γιατρευόταν ἂν δέν ἦταν
 ἀναγκασμένος νά δουλεύει; Κοιτάζτε πῶς περνάει
 τούς μῆνες πού τοῦ μένουν, φυλλομετρώντας τό βιβλίο πού λέει
 πῶς μπορεί νά γίνει τ ὅ π ο ς ζ ω ῆ ς ἡ γῆ μας.
 Καί μήν ξεχάστε τίς εἰκόνες στήν ὀθόνη καί τίς ἐφημερίδες!
 Δέστε πῶς περπατᾶνε καί μιλᾶνε οἱ δυνατοί
 πού τῆς μοίρας σας τά νήματα κρατᾶνε στ' ἄσπρα τους χέρια
 τ' ἀνελέητα.
 Αὐτούς, κοιτάχτε τους προσεχτικά. Καί τώρα,
 φανταστεῖτε τό κάθετί πού γίνεται τριγύρω σας (ὅλο ἐτοῦτο τό
 ἀντιπάλεμα)
 σάν γεγονότα ἱ σ τ ο ρ ι κ ἄ.
 Γιατί ἔ τ σ ι πρέπει νά τά δείξετε στό θέατρο.

Πάλη για μιά δουλειά, γλυκόπικρες κουβέντες
άντρα μέ γυναίκα, καυγάδες για βιβλία,
καρτελικές ύποταγές κι άγριους ξεσηκωμούς, απόπειρες
κι άποτυχίες—
όλα νά τά παραστήσετε σάν γεγονότα ιστορικά.
(Καί τοῦτο ακόμα, πού τώρα γίνεται δῶ πέρα, μπορείτε
σάν εἰκόνα νά τό δείτε: πῶς ἕνας συγγραφέας
ἐξόριστος σᾶς μαθαίνει
τῆς παρατήρησης τήν τέχνη).

Γιά νά παρατηρεῖς
πρέπει νά μάθεις νά συγκρίνεις. Γιά νά συγκρίνεις
πρέπει νά ᾗχει παρατηρήσει. Μέ τήν παρατήρηση
φτάνεις στή γνώση, ἀλλά μιά κάποια γνώση χρειάζεται
γιά νά παρατηρεῖς. Κι ακόμα:
παρατηρεῖ στραβά ὅποιος δέν ξέρει
τ ἰ ν ἄ τ ἰ ς κ ἄ ν ε ι τίς παρατηρήσεις του. Ὁ περβολάρης
κοιτάει τίς μιλίες του πιό προσεχτικά παρά ὁ διαβάτης.
Ἄλλά κανένας δέν μπορεῖ νά δεῖ τόν ἄνθρωπο σωστά, ἂν δέν ξέρει
πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ μοίρα τοῦ ἀνθρώπου.

(1934)

ΕΤΣΙ ΠΛΑΘΕΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

[So bildet sich der Mensch]

Λέει ναι, καί λέει ὄχι.
Δέρνει, καί τόνε δέρνουνε.
Πάει μ' αὐτούς, πάει μ' ἐκείνους.
Ἔτσι πλάθεται ὁ ἄνθρωπος ἀλλάζοντας
κι ἔτσι γεννιέται μέσα μας ἡ εἰκόνα του.
Μᾶς μοιάζει, καί δέ μᾶς μοιάζει ὥστούσο.

ΓΙΑ ΤΗ ΜΙΜΗΣΗ

[Über die Nachahmung]

“Οποιος μιμείται μόνο, χωρίς νά ’χει τίποτα νά πεί
δικό του πάνω σέ κείνο πού μιμείται, μοιάζει
μέ τόν κακόμοιρο τό χιμπατζή
πού μαϊμουδίζει τόν αφέντη του καθώς καπνίζει,
μά δέν καπνίζει ό ίδιος. Γιατί ποτέ
ή μίμηση ή αστόχαστη δέν μπορεί νά ’ναι
μίμηση αληθινή!

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

[Über das Urteilen]

Καλλιτέχνες, ἐσεῖς πού μέ χαρά σας καί μέ πίκρα
παραδίνεστε στήν κρίση τοῦ θεατῆ, ἀποφασίστε τώρα
νά παραδώσετε ἀπό δῶ καί μπρός στήν κρίση του
καί τόν κόσμο πού παρασταίνετε.

Παραστήστε αὐτό πού ὑ π ά ρ χ ε ι, ἀλλά
παρασταίνοντάς το, δεῖξτε
κι αὐτό πού δ é ν ὑπάρχει, μά θ á μ π ο ρ ο ὕ σ ε ν á ὑπάρξει
καί θά ἦτανε ὡ φ é λ ι μ ο. Μέσ' ἀπ' τήν ἀπεικόνισή σας
πρέπει νά μάθει ὁ θεατής νά δ ρ á π á ν ω σ' αὐτό πού εἰκονίζετε.
Καί τούτη ἡ διδαχὴ ἄς εἶναι ε ὕ χ á ρ ι σ τ η. Ἡ μάθηση πρέπει
νά προσφέρεται
σ á ν τ é χ ν η, καί πρέπει ἐσεῖς σ á ν τ é χ ν η
νά διδάξετε π ὠ ς δ ρ á κανεῖς πάνω σέ πράγματα κι ἀνθρώπους.
Κι ἡ ἀσκηση τῆς τέχνης εἶναι πηγὴ χαρᾶς.

Τό δίχως ἄλλο, ζεῖτε σέ σκοτεινοὺς καιροὺς. Βλέπετε τόν ἄνθρωπο
νά τόν ἔχουν παίγνιο δαιμονικὲς δυνάμεις.
Οἱ ἡλίθιοι μονάχα ζοῦν ἀνέμελοι. Καί πᾶνε τοῦ χαμοῦ
ὅσοι 'ναι εὐκολόπιστοι. Τί ἦτανε οἱ κατακλυσμοί
τῆς σκοτεινῆς προῖστορίας μπροστά στίς συμφορές
πού σήμερα χτυπᾶν τίς πολιτεῖες μας; Καί τί ἦταν οἱ κακές
σοδεῖές
μπρός στήν ἀνέχεια πού μᾶς δέρνει ἀνάμεσα σέ τόσην ἀφθονία;

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ

[Über die kritische Haltung]

Τήν κριτική στάση
πολλοί τή λογαριάζουν ἄγονη.
Καί τοῦτο ἐπειδὴ τό κράτος
μένει κουφό καί ἄλαλο στήν κριτική τους.
Ὅμως ἡ στάση τούτη εἶναι ἄγονη
μόνο καί μόνο ἐπειδὴ 'ναι ἀδύναμη. Ἡ ὀπλισμένη κριτική
μπορεῖ καί κράτη νά ξεθεμελιώσει.

Τό μέρωμα ενός ποταμοῦ,
τό μπόλιασμα ενός δέντρου,
ἡ μόρφωση ενός ἀνθρώπου,
ἡ ἀλλαγὴ ενός κράτους
— αὐτά εἶναι δείγματα γόνιμης κριτικῆς.
Κι εἶναι, ὅλα αὐτά,
καί τέχνης δείγματα.

Ο ΦΩΤΙΣΜΟΣ

[Die Beleuchtung]

Περισσότερο φῶς, ἡλεκτρολόγε, στή σκηνή! Πῶς θές,
δραματουργοί κι ἡθοποιοί, νά δείξουμε τ' ἀντικαθρέφτισμα
τοῦ κόσμου, μέσα στό μισοσκόταδο; Τοῦτο τό σύθαμπο
καλεῖ σέ ὕπνο. Ἐνῶ ἐμεῖς θέλουμε ξύπνιους
θεατές — κι ἀκόμα πιά πολύ: ξυπνοὺς! Κάν' τους
νά ὄνειρευτοῦν στό πλέριο φῶς!...

(1950)

ΘΕΑΤΡΟ

[Theater]

Μέσα στό φῶς, φτάνουν ἐκεῖνοι
πού μπορεῖς νά τούς συγκινήσεις
νά τούς διασκεδάσεις
νά τούς ἀλλάξεις.

(1954)

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΒΑΥΑΡΙΑ (1919-1923)

Ύμνος στὸ Θεὸ	11
Τραγούδι γιὰ τὴ μητέρα μου	12
Στὴ μητέρα μου	13
Γιὰ τὸ φτωχὸ Μπ. Μπ.	14
Γιὰ τὴν παιδοκτόνο Μαρία Φαρράρ	16

ΒΕΡΟΛΙΝΟ (1924-1932)

Γιὰ τὴ μακροθυμία τῆς Φύσης	23
Κατακλυσμὸς	25
Γιὰ τὶς πόλεις	26
Ὅδηγία στοὺς Ἀνώτερους	27
Ἐπιτάφιο, 1919	28
Ὅμως ἀκόμα καὶ κάτω ἀπὸ μᾶς	29
Αὐτὴ ἡ ἀνεργία!	30
Μπαλλάντα γιὰ τὴν ἔγκριση τοῦ κόσμου	32
Τὸ τραγούδι τοῦ ἔμπορα	34
Ἀλλάξε τὸν κόσμο: τὸ ἔχει ἀνάγκη	36
Μπαλλάντα τῆς σταγόνας στὸν ὠκεανὸ	37
Νυχτερινὸ ἄσυλο	39
Ἀπ' ὅλα τὰ ἔργα	40

ΕΞΟΡΙΑ: ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΑ (1933-1941)

Καὶρὸ πολὺ γύρευα τὴν ἀλήθεια	45
Πολλοὶ λατρεύουνε τὴν τάξη	47
Μόνον καὶ μόνον ἐξαιτίας τῆς ἀναταραχῆς	48
Ὅταν οἱ κακουργίες πέφτουν σὰν βροχὴ	49
Ἐρωτήσεις ἐνὸς ἐργάτη ποὺ διαδίδει	50
Ἄν μείνουνε τὰ πράγματα ὅπως εἶναι	52
Μόττο στὰ «Ποιήματα τοῦ Σθέντμποργκ»	53
Γερμανικὸ τραγούδι	54
Γερμανικὸ ἐγχειρίδιο πολέμου	55
Ἐγκώμιον στὴν ἀμφιβολία	59
Σὲ σκοτεινοὺς καιροὺς	63
Οἱ φόβοι τοῦ καθεστῶτος	64
Γιὰ τὸν ὄρο «Μεταγνάστες»	67

Σκέψεις για τη διάρκεια της εξορίας	68
Στη γέννηση ενός γιου	70
Τὸ κάψιμο τῶν βιβλίων	71
Οἱ Ἑβραῖοι, συμφορὰ γιὰ τὸ λαὸ	72
Δίκαια κυνηγημένος	74
Ἐρωτήσεις κι ἀποκρίσεις	76
Μόττο	77

ΕΞΟΡΙΑ: Η.Π.Α. (1941 - 1947)

Ῥδῇ σ' ἔναν ἀνώτερο ἀξιωματοῦχο	81
Ἡ σταυροφορία τῶν παιδιῶν	83
Στοὺς Γερμανοὺς στρατιῶτες τοῦ Ἀνατολικοῦ Μετώπου	89
Ἡ μάσκα τοῦ κακοῦ	91
Γενιὲς σημαδεμένες	92
Τὸ πρῶτὴ τῆς καινούριας μέρας	93
Ὅταν μαθεύτηκε ἡ αἵματοχυσία τῶν Τόρηδων στὴν Ἑλλάδα	94
Ἐπιτάφιο γιὰ τὸν Μ.	95
Ἀλλὰ σὰν ἔφτασε στὸ ἱκρίωμα	96
Τῆς ντροπῆς	97

ΓΥΡΙΣΜΟΣ (1948-1956)

Ἄ, ὁ καθένας πού γυρνᾷ...	101
Διαπίστωση	102
Ρητὰ	103
Τὸ ἀλλαγμὰ τῆς ρόδας	104
Ἡ λύση	105
Μεγάλῃ ἐποχῇ, σπαταλημένη	106
Συμφωνία	107
Ἡ ἀλλαγὴ τῶν πραγμάτων	108
Δὲ χρειάζομαι ταφόπετρα	109

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Λόγος σὲ Δανοὺς ἐργάτες - ἡθοποιοὺς γιὰ τὴν τέχνη	
τῆς παρατήρησης	113
Ἔτσι πλάθεται ὁ ἄνθρωπος	116
Γιὰ τὴ μίμηση	117
Γιὰ τὴν κρίση	118
Γιὰ τὴν κριτικὴ στάση	119
Ὁ φωτισμὸς	120
Θέατρο	121

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΤΟΥ
ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ
ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΜΑΡΙΟΥ ΠΑΩΡΙΤΗ
ΞΑΝΑΤΥΠΩΘΗΚΑΝ
ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ ΤΟΥ 2000
ΣΤΟ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟ
Χ. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ -
Δ. ΣΙΤΑΡΑΣ - Σ. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΘΕΜΕΛΙΟ